

Roman

2

ilustrovan družinski tednik · izhaja v četrtek

III. leto

V Ljubljani, 19. novembra 1931

Štev. 47

Zgodbica

Morda jo že poznate, morda ne; preberite pa jo le, ker je zabavna in poučna.

Nekega mornarja je vprašal prijatelj, kje je umrl njegov oče.

„Na morju,“ je odgovoril mornar.

„In tvoj ded?“

„Njegova ladja se je potopila in on z njo.“

„In tvoj praded?“

„Prav tako. Njegova ladja se je zadela v pečine.“

„Pa se ne bojiš iti na morje,“ je vprašal prijatelj-črnogled, „kjer je našlo smrt toliko tvojih prednikov?“

Namestu odgovora je mornar vprašal prijatelja, kje je umrl njegov oče.

„V postelji,“ je odgovoril.

„In tvoj ded?“

„Tudi v postelji.“

„In praded?“

„Tega ne vem, mislim pa, da tudi v postelji.“

„Pa se ne bojiš leči v posteljo, kjer je umrlo toliko tvojih prednikov?“

Prijatelj-črnogled je umolknil.

Takih črnogledov je polno med nami: vedno imajo pred očmi smrt in senčne plati življenja. To ga jim greni in krajša. Pesimisti jim pravimo, oni mornar pa je optimist: povsod zna poiskati najlepšo, najveselejšo stran.

Tudi mi smo optimisti. Ker je življenje kratko in se nam ga greh zdi krajšati z mračnimi mislimi. Ker je lepše biti vesel kakor žalosten. Ker je poštenejše razveseljevati ljudi kakor žalostiti jih.

Zato ne pišemo težke literature. Ker je utrudljiva in zato dolgočasna. Ker smo tednik za razvedrilo in zabavo,

„Jaz sem ovadila Rolanda Candiana!“ je rekla Kurtizana. (Str. 654)

Zato ne širimo težke literature. Zato so naše povesti lahke in vedre. Zato so naši

romani preprosti in zanimivi. In naposled: zato objavljamo roman „Most vzdihov.“

SRCE V OKOVIH

Roman

Napisal Mirko Brodnik

Ta roman je začel izhajati v 9. številki „Romana“. Današnje nadaljevanje je 59. Novi naročniki lahko dobe še vseh prejšnjih 58 nadaljevanj.

Peta knjiga

POT V ŽIVLJENJE

Branko je obstal na pragu, kakor prikovan. Ni mogel naprej, čeprav je hotel skočiti k očetu, ga objeti, mu povedati, da je prišel, da nikdar več ne pojde od njega.

„Oče!“ je hotel vzklikniti, toda beseda mu ni šla iz grla.

Tedaj je njegov oče vstal, počasen, truden, ubit je bil njegov korak, stopil je po sobi, proti vratom, obstal tik pred njim.

„Ali mene...“

Beseda mu je zastala. S svojimi slabimi očmi je pogledal mlademu možu v obraz, in tedaj so se mu razširile zenice —

„Moj Bog...“ je šepnil.

Koga gleda pred seboj? Ali je to mogoče? Ali ni samo podoba iz sanj?

„Branko!“ je potem udarilo iz njega. Njegove roke, ki so dotlej kakor mrtve visele ob njem, so nenadoma oživele, zgrabile moža, ki je nemo, brez besed stal na pragu, za ramo, ga potegnile k sebi in se ga oklenile.

„Branko!“

Ni mogel naprej. Solze so se vtile ubogemu starčku in razjokal se je na sinovih prsih. In čutil je, kako so se ga oklenile njegove roke, kako so ga stisnile k sebi in kako mu je velel pridušen glas:

„Oče, vrnil sem se...“

Dolgo sta ostala objeta. Potem so starčeve roke popustile, zdrknile nazaj, stari Slavec se je obrnil, potegnil Branka za roko.

„Branko, ali si videl svoj dom? Prav tak je, kakor je bil takrat, ko si odhajal.“

Starček je tako govoril, čeprav ni bilo res. Zakaj gozdovi so bili izsekani, travnik v dolini ni bil nič več njegov. Zdaj mu tega ni bilo mar. Zdaj mu je bil več ko dom, več ko vse — njegov Branko, ki se je vrnil.

Enajsto poglavje

OČE IN SIN

Čeprav se je Branko hotel še isti dan vrniti v Ljubljano, je vendar na očetovo prošnjo ostal. Mitja se je odpeljal sam, da sporoči detektivu to, kar mu je Branko naročil, in da ga vpraša, ali je čez dan kaj novega zvedel. Obljubil je Branku, da se drugo jutro vrne.

Prva noč, ki jo je Branko preživel po dolgih letih spet doma, je bila noč spominov. Povsod so ga vabili, povsod so ga klicali.

Z očetom sta se dolgo pogovarjala. Koliko reči se je bilo med tem zgodilo, ki jih mora Branko zvedeti — tako je oče mislil — in čeprav so bile malenkosti, jih je Branko poslušal, kakor bi bile čisto zlato. In oče mu je pravil, kako mu sporočili, da je njegov sin mrtev.

Vse drugo je stari Slavec zamolčal. Ni hotel pred sinom odkrivati trpljenja, ki ga je moral prestati, ni mu hotel obujati žalostnih spominov na čase, ki so minuli, pa vendar pustili v njem tako globoke sledove. In tega mu ni upal povedati, da je moral prodati kos zemlje, da je rešil dom, da je obupoval tiste dni, ko so mu hoteli prodati grudo.

Šele drugi dan je našel toliko poguma, da mu je vse povedal.

S kako tesnobo je gledal starček svojemu sinu v obraz. Kaj bo rekel, ko zve, da dom ni več tak, kakor je bil takrat, ko ga je zapustil? Toda na Brankovem obrazu ni opazil izpremembe. Sin ga je mirno poslušal, še smehljal se je. In ko je končal, mu je položil roko na ramo in rekel:

„Nič ne marajte, oče. Še vse pride nazaj. Lahko bova popravila, kar je zapravljenega. Še več...“

Smehlja se je potegnil denarnico iz žepa. Odprl jo je in iz nje so se vsuli tisočaki. Starček jih je gledal, kakor ne bi mogel prav verjeti, široko je odpiral oči, potem je vzela enega v roke in ga jel ogledovati z vseh strani.

„Tako bogat si, Branko?“

„Oče, to je malenkost. Milijone imam.“

„Milijone?...“

Stari Slavec ni vedel, ali bedi ali sanja.

„Da, milijone,“ je potrdil Branko. „In prvo... prvo bo da kupim nazaj, kar je bilo od kmetije odtrganega. Saj bo dovolj?“ se je nasmehnil in porinil bankovce pred očeta.

„Vsa kmetija ni toliko vredna,“ je zajecel stari Slavec. „Kaj bova s tolikim denarjem?“

„Delajte z njim, kakor hočete, oče. Če ga bo še treba, mi samo recite!“

Starec je z drhtečo roko pobral tisočake in jih skrbno zaklenil v miznico.

„Še danes pojdem k sosedu,“ je rekel, kakor bi govoril sam s seboj, „in kupim travnik nazaj.“

Popoldne mu je Branko povedal svojo povest. Dolga je bila, vse od trenutka, ko je šel od doma. Pravil mu je, kako je padel v rusko ujetništvo, povedal mu je zgodbo

svoje čudežne rešitve, svojega bega, nenadnega bogastva, svoje dolge poti domov. Pravi mu je o Nadji, o Janezu, ki je ostal tam daleč na drugem koncu sveta. Povedal mu je tudi, koliko je moral pretrpeti, ne vedoč, kaj se je zgodilo z njegovo Zoro, z otrokom, ki ga je pričakovala.

„Pred kratkim je bila pri meni,“ je tiho dejal oče.

„Torej me še ljubi in ni name pozabila,“ je šepnil mladi mož. „K njej moram in ji povedati, da sem se vrnil...“

To je bila prva misel, ki se mu je zbudila po očetovih besedah. Prva želja, prvo hotenje. Toda premagal se je. „Ne,“ si je rekel. „Zdaj še ne smem. Ostati moram še tujec. Nihče ne sme zame vedeti, dokler ne pride trenutek, ko bom smel iti k njej. Bog daj, da bi bilo to kmalu.“

Dvanajsto poglavje SREČANJE

Drugi dan je bila Zora po opravkih v Ljubljani. Vinko, ki se je zjutraj odpeljal z avtom, jo je vzel s seboj, in prav tako tudi malega Marka, ki je na vsak način hotel z mamico.

Kmalu je opravila svoje posle in se dogovorila z Vinkom, da se opoldne sestane v hotelu, kamor je hodila na kosilo, kadar je bila v mestu.

V cerkvah je odzvonilo poldne. Zora je sedela v restavraciji in čakala. Skoraj nestrpna je postajala. Pol ure je že minilo, toda Vinka ni bilo od nikoder. Bog ve, kje se je zamudil!

Gledala je proti vratom. Gostje so prihajali in odhajali drug za drugim.

Končno je prišel tudi Vinko. Veselo ji je stisnil roko in se ji opravičil, ker prej ni mogel priti. Zora je skoraj pozabila, da se je prej srdila nanj. V veselem pogovoru je minevalo kosilo.

Nenadoma pa je Zoro preslišnilo nekaj čudnega, nerazumljivega. Srce se ji je stisnilo, kakor v neznanem krču,

Kolinska

TVORNICA CIKORIJE

OKUSNA IN ZDRAVA
je
KOLINSKA KAVA!

in vsa kri ji je udarila v obraz, trenutek nato pa spet izginila, da je posinela kakor mrlič. Z njenih usten se je utrgal pridušen krik.

V restavracijo je bil stopil visok, zagorel mož.

Čprav se je bil Zorin krik izgubil v glasnem govorjenju gostov, ga je neznanec vendarle čul. Pogledal je v kot restavracije, kjer je sedela mlada žena. In tudi njemu je izginila vsa kri z obraza. Krčevito se je zagrizel v ustnice in obstal kakor vkopan.

Branko!

Spoznal jo je, Zoro!

V delcu sekunde ga je obšla spet misel, kakor včeraj, da bi pohitel k njej, toda še preden je to misel domislil do kraja, se je zavedel. Naglo, kakor je bil prišel, se je obrnil in izginil.

Ko se je Zora opomogla od prvega presenečenja, se je obrnila k Vinku, ki je sedel poleg nje, ne vedoč, kaj naj pomeni to njeno razburjenje, ta njen krik.

Ona pa se je sklonila k njemu, prijela ga je za roko in tiho zajecljala:

„Ali ste videli?“

Njen pogled je zletel k vratom, ki so bile zaprta.

„Kaj?“ jo je začudeno vprašal oče.

„Ne vem, ali je bilo res, ali sem sanjala. Najbrž sem sanjala,“ je šepnila vsa obupana. „Zdejo se mi je, kakor bi tu prišel on. Tamle pri vhodu je stal, ko sem ga hotela poklicati, ga ni bilo več.“

„Zmotiti ste se, gospa,“ je tiho rekel Vinko. Tudi on je videl neznanca, ki je stopil v restavracijo in nenadoma spet odšel.

Morda je bil prepričan, da je bil neznanec tisti, ki ga je Zora čakala, morda tudi ne. Sam ni vedel. In ker ni hotel v Zori zbuhati varljivih nad, ker ni hotel spet v njej obuditi tistega nestrpnega pričakovanja, tistega koprnenja, ki ga je opazil, ko je prejela Brankovo pismo, ga je rajši utajil.

„Pomirite se, gospa,“ je ponovil. „Nikogar ni bilo, nikogar...“

„Nikogar...“ je pridušeno šepnila Zora.

*

Ko je Branko zaprl vrata za seboj, se je nenadoma znašel v vrvenju ljudi. Poldne je bilo, vsi so hiteli iz služb domov.

Hotel je čimprej zbežati odtod. Vse ga je morilo. Ta množica, ta zrak. S komolci se je prerival med ljuumi, hite dalje.

Ko se je spet zavedel, je sedel na klopi v parku. Zdaj šele je mogel premisliti vse, kar je šlo mimo njega, zdaj šele se je mogel spomniti vseh dogodkov, ki jih je preživel. Kako je prišel v restavracijo, kako je potem nenadoma zagledal njo...

In ko je videl njen obraz, prav tako lep, kakor je bil predavnimi leti, ko je šel od nje, prav tisti obraz, ki ga je spremljal na vsej njegovi trpljenja polni poti, je zbežal...

Ali ga je spoznala? Ali je videla v njem onega, ki je oče

Novim naročnikom,

ki bi želeli dobivati „Roman“ od 45. številke dalje, ko je začel izhajati novi roman

„MOST VZDIHOV“.

dovolimo posebno ugodnost: naročnino do konca t. l. (9 številke) jim računamo namestu 18 Din

sa mo Din 15:50;

če se naroče najkasneje do 30. novembra t. l. Novi naročniki v tujini morajo poslati razen tega še za poštnino Din 4:50, t. j. skupno Din 18:—.

njenega otroka, ki ga je tako ljubila, da mu je dala vse, tudi najdražje?

Ko je vse to premislil, je šele začutil, kako nesrečen je.

Kdo je bil oni moški, ki je sedel pri njej? Kdo?... Ali je bil... ali je bil Kregar? Ali se je spet z njim sprijaznila? Čigav je bil otrok v njenem naročju? Njegov? Kregarjev?

Te misli so mu blodile po glavi, vrgle so ga v prepad, odkoder ni videl rešitve. In v neskončni boli, ki mu je trgala srce, je nenadoma začutil nekaj toplega na rokah: solze...

Trinajsto poglavje

KAJ JE ODKRIL DETEKTIV

Že drugi dan je prinesel detektiv kopico vesti. S svojimi tovariši je nadziral Kregarja pri vsakem koraku. Med drugim je poročal tudi to, da se je Kregar prav vneto vrgel na lesno kupčijo in da nakupuje ogromne množine lesa.

Branko ni dolgo premišljal. Po vsem, kar je čul in kar je o Kregarju vedel, se je jasno zavedal, da ga bo mogel streti samo z denarjem. To je tudi takoj sklenil. Detektiv mu je povedal, da Kregar potrebuje velike množine lesa. Takoj se je odločil, da bo kupil ves les, ker ga bo mogel dobiti, da bo Kregar ostal praznih rok. Brez dvoma je vezan na termin. Če do določenega dne ne dobavi naročenega lesa, bo moral plačati kazen. Te kazni so velike, časih tolikšne, kolikor znaša cena

lesa. Nekaj takih primerov, in največji bogataš je uničen.

Branko je naročil detektivu, naj privede svoje tovariše. Velel jim je, naj gredo po vsej deželi in pokupijo les. Dal jim je denarja, da ga zaraajo, ostalo pa dobe po dobavi.

To je bil prvi udarec. Branko je prav računat. Kregar je potreboval les in ga ni mogel dobiti. Vse povsod ga je iskal, toda nikjer ga ni bilo. Ves je bil kupljen.

Dva dni nato je detektiv poročal, kako mu je poskus uspel. Branko je bil zadovoljen. Razen tega je zvedel, da hoče Kregar kupiti večje posestvo na Do enjskem.

Vzel je avto in se odpeljal na Dolenjsko. Že davno je premišljal, da si mora nekje na deželi poiskati zavetišče, kjer bo ostal, dokler ne pride čas, ko se bo lahko pokazal

Že v 24 urah barva, plesira in kemično snaži obleke, klobuke itd. Škrobi in svetilnika srajce, ovratnike in manšete. Pere, suši, munga in lika domače perilo

tovarna JOS. REICH

pred svetom. Sam je sklenil kupiti posestvo, ki ga je hotel dobiti Kregar v roke.

Sešel se je z lastnikom. Tamu je povedal, da mu je Kregar posodil nekaj denarja, niti ne kaj velike vsote, ki jo zdaj nenadoma zahteva nazaj, češ da jo potrebuje pri svoji trgovini, ker mu ni mogel takoj plačati in se mu tudi ni posrečilo dobiti posojila. Je zdaj prisiljen dati jo Kregarju skoraj pol zastonj.

Branko mu je dal denarja, da je lahko plačal svoj dolg. V zastavo je vzel majhno posestvo, nedaleč od Ljubljane, kjer se je že drugi dan naselil.

Nekaj dni nato je detektiv izvohal, da namerava Kregar s pomočjo nekega neznanca oropati starega ruskega inženjerja. Tu je Branko hotel igrati očiščilno kvarto.

Obvaroval je Angleža in ruskega inženjerja pred napadom in razkrinkal Kregarja. Izdal se mu pa vendar še ni. Prezgodaj je še bilo. Odločilni trenutek še ni prišel!

Kregar je jel počasi opazati, da se nekdo zanj zanima, da preprečuje vse, da mu trga žrtve iz rok. Niti v sanjah ni mislil, kdo bi to mogel biti.

Sprva se za svojega zagonetnega nasprotnika ni dosti menil. Toda od dne do dne je postajal njegov strah večji. Odkril je to bojazen tudi svojemur zavezniku, toda ta ni zanj pokazal dosti razumevanja.

Tako je prišlo, da se Kregar ni upal igrati skoraj ničesar več.

Štirinajsto poglavje

SAM

Spet je minilo nekaj dni. Za Kregarja so bili to dnevi trpljenja, ki ga ne bi bil privoščil niti svojemur največjemu sovražniku.

Zdelo se mu je, kakor bi se bila vsa nesreča zgrnila nanj. Če je pomislil, kaj vse je doživel od takrat, ko je začel bogateti, ga je stresel mraz. Če se je spomnil nazaj, od tistih dob, ko je mislil, da je dosegel, po čemer je zmeraj hrepenel, da je postala Zorá njegova žena... Kako davno je to že bilo, leta so že pretekla in vsa ta leta ni bilo niti dne, ki bi ga lahko imenoval srečnega. Grizla ga je vest ob spominu na Branka, ki ga je prepustil hudo ranjenega usodi in ga pol mrtvega še okradel. Potem se je seznanil z neznancom, ki se je potem igral z njim kakor z lutko. Kaj vse je moral zanj storiti! Samo hlapec je bil, nič več. Kakor v porog mu je bilo bogastvo, dušilo ga je. O, kolikrat si je zaželel, da ne bi imel tega denarja, ki je prekletstvo ležalo na njem.

In spomin mu je zletel dalje...

ZGODOVINSKI
ROMAN
NAPISAL
MICHEL
ZÉVACO

Kaj se je dozdej zgodilo („Roman“ št. 45 in 46)

Vse razigrane so se Benetke pripravljale na narodni praznik: njuna ljubljena Leonora, najlepša Benečanka, in Roland, dožev sin, sta proslavljala svojo zaroko. Toda dva človeka se nista veselila: Altieri, član Sveta Desetorice, ki je ljubil Leonoro, in kurtizana Imperija, ki je bila blazno zaljubljena v Rolanda. Zmamila ga je k sebi v svojo razkošno palačo in mu priznala svojo ljubezen. On pa jo je odklonil. Zato mu je kurtizana prisegla strašno osveto. — Na večer zaroke v doževi palači se nenadoma pojavi v dvorani veliki inkvizitor Foscari in izjavi, da je Roland koval zaroto proti beneški republiki: zato je prišel, da ga zgrabi.

„Da se razumimo, gospod inkvizitor,“ je rekel Roland z usmevom, ki ga je delal strašnega. „Pred seboj imate svobodnega moža. Le iz lastne volje se podvržem najvišjemu Svetu. Zapravite torej stražam, naj se umaknejo. Pa brž, če bi smel prositi...“

Foscari je v trenutku pregledal položaj. Zavedel se je, kaj je Roland: mož, ki bi kljuboval celi vojski in spravil vse mesto na noge. Od zunaj so butali valovi upora.

„Prav!“ je rekel z istim ledenim glasom. „Nihče se vas ne bo dotaknil. Idite za menoj, Roland Candiano!“

„Pred vami!“ je odgovoril mladi mož.

„Roland!“ je kriknila Leonora in iztegnila roke.

Roland se je obrnil in videl svojo zaročenko, ki se je blede ko zid opirala na njegovo mater, da ne bi padla. Videl je žar ljubezni v njenih lepih očeh, ki jih je zastirala bolelost. Videl je svojo staro mater na robu obupa; le drgečoč ustne so izdajale, da je še življenje v tem voščenem obrazu. Videl je svojega strtega očeta sredi molčečih patricijev. Ta prizor žalosti in groze je ostal v njegovih očeh do smrti.

„Roland!“ je v drugič kriknila deklica.

Z nadčloveškim naporom je udušil blazno izkušnjava, ki ga je hotela premagati. V spomin so mu prišle Altierijeve besede. Če se upre, bo njegov oče izgubljen!...

„Čez eno uro, Leonora! Čez eno uro, mati! Čez eno uro, oče!“

S čudno trdnim glasom je izrekel te besede. Nato pa se je obrnil in krenil proti vratom v ozadju, pred velikim inkvizitorjem, kakor je rekel, med skupinami gostov, ki so se mu z grozo umikali.

Ko je bil že na pragu, je poslednjič začul Leonorin krik — srce trgajoč krik, kakor slovo žive žene od mrtvega moža, ki ga spuščajo v zemljo:

„Roland! Roland!“

Obstal je in vztrepetal, blede ko mrlič.

Eh, kaj se mu more zgoditi! Česa naj se boji? Eno samo besedo poreče, in ovadba bo ovržena — in oče rešen...

Stopil je čez prag!... Velika, težka vrata so se zaprla za njim!...

V

SVET DESETORICE

Dvorana Sveta Desetorice se je nahajala v doževi palači, kjer je bila tudi dvorana državnega inkvizitorja. Svet Desetorice in inkvizitorji so stanovali v senci dožev: dve čeljusti istih klešč, vedno pripravljene zdrobiti, kar jima pride pod zobe. Če je bil dož slavehlep in brezobziren, je poizkusil dobiti v svoje roke obe kleščnici, in tedaj so se klešče zasekale v ljudstvo. Če pa je bil mož svobodoljubja, če je prišel v nemilost pri patricijih kakor Candiano, so se čeljusti strašnega političnega stroja zagrizle vanj.

Foscari je stopil v dvorano Sveta Desetorice. Sédel je na visok stol iz rezljanega lesa na-

sproti desetim drugim stolom, ki so bili vsi zasedeni razen enega: Davilovega!

Veliki inkvizitor je bil vstopil sam.

Kaj se je zgodilo z Rolandom?

Skrivnosti državne inkvizicije so bile strašne — eno teh skrivnosti bomo takoj imeli priliko razkriti, ko pojdemo za sledovi Leonorinega zaročenca. In navzlic vsej grozoti bomo poskusili ostati nepristranski.

Desetorica članov Sveta Desetorice, ki so tvorili tajno sodišče, je bila na svojih mestih. Njihovi obrazi so bili negibni; brez glasu, mrzli ko kamen so sedeli na svojih stoli.

„Gospoda,“ je začel Foscari, „že dolgo vam je znano podzemeljsko rovanje Rolanda Candiana. Na tihem ste ga obsodili. Ali ni tako?“

Večina desetorice je nemo prikimala.

„Le priložnosti nam je manjkalo. Nocoj smo dobili dokaz njegovega izdajstva. Rjovenje drhali, ki se je zbrala pred palačo in vzklika izdajalcu, je strašna in neizpodbitna obtožba. Ali ni tako?“

Isto znamenje pritrjevanja in ista mrzla resnost sta svedočili, da so sodniki neomajno odločeni v svojem sklepu: toda to pot jih je prikimalo samo pet.

„Gospoda,“ je nadaljeval veliki inkvizitor, „v sedanjem trenutku je čas drag. Upor, ki ograža naše pravice, je treba še nocoj zatreti. Roland Candiano je nahujkal mornarje; Roland Candiano je zanetil vstajo proti patricijem. Formalnost, ki jo storimo, nas bo rešila le tedaj, če se brez odlašanja odločimo zanjo. Blisk je le zato nevaren, ker se človek, katerega zadene, ne utegne pred njim zavarovati.“

„Glasujmo!“ je rekel Mocenigo, eden iz Desetorice.

„Enega še ni,“ je opozoril Grimani, mož hladne krutosti, a železne doslednosti v načelnih rečeh.

„Res!“ sta vzkliknila dva, trije. „Ne moremo glasovati!“

Altieri si je obrisal znojno čelo.

Na Foscarijevem obrazu je vstal leden nasmeh.

„Enega še ni,“ je rekel. „Tako zveste, zakaj. Toda preden vam pojasnim, kako to da je stol dičnega Davile prazen...“

„Morda zato, ker je Rolandov prijatelj!“ je vzkliknil Mocenigo.

„Preden izpregovorim o Davili,“ je povzel veliki inkvizitor, „opravimo formalnosti, ki nam jih nalaga zakon!“

Foscari je vstal in stopil k velikim vratom v ozadju dvorane — ne k tistim, skozi katera je bil prišel, nego k drugim, ki so se odpirala v prazno dvorano.

Tam je bil prostor za priče, ki bi prišle izpovedovat. Priče, ki jih nikoli ni bilo... Nikoli se ni nihče odzval inkvizitorjevemu pozivu. Toda zakon je ta poziv zahteval.

Na pragu teh vrat je Foscari rekel svečano in na glas:

„Tisti, ki nam je ovadil Rolanda Candiana v blagor republike, naj vstopi in naj izpove po svoji vesti.“

Trenutek je počakal, nato se je vrnil na svoj prostor.

Toda ko se je hotel spustiti na stol, je opazil, da je sodnike prešinil trepet. Obrnil se je in obstal kakor ukopan.

Tam, na pragu vrat, ki jim je bil pravkar obrnil hrbet, je stala ženska!... In ta ženska je bila kurtizana Imperija!...

Stopila je naprej, blede ko smrt. Prsi so se ji sunkoma dvigale in padale in njen zdelani obraz je odkrival boje, ki so v njej divjali.

Altieri je postal bel kakor prikazen.

Sodniki so nemo čakali. Nenadejani prihod Imperije je zavzel vso njihovo pozornost. Ona pa jih je gledala s čudnimi očmi, ki so zdaj zagorele v ognju smrtnega sovraštva, zdaj spet zasijale v mehkem soju obupa in trudne vdanosti.

Foscari se je osvestil od prvega presenečenja.

„Vi ste ovadili Rolanda Candiana?“ je vprašal.

„Jaz!“ je odgovorila Imperija.

„Potem izpovejte, kaj ste videli na svoje oči, čuli na svoja ušesa, in ne tega, kar ste morda samo slišali pripovedovati. Govorite svobodno in brez strahu!“

Mocenigo, tisti, ki je prej meril na Davilovo prijateljstvo z Rolandom, je takrat vstal in rekel:

„Govorite odkrito, gospa. Toda preden obtožite, dobro v duši premislite, da ena sama vaša beseda lahko spravi Rolanda Candiana na morišče.“

Mocenigo je sedel. Dva ali trije so prikimali.

Imperijo je streslo. Poškrlatela je, potem pa je še bolj pre-

bledela in pritisnila svoje čudovite roke na nedrija, kakor bi hotela pomiriti srce...

Nevihta, ki je divjala v njenem srcu, je bila strašna. Preživela je peklensko noč. Minuto za minuto je sledila drami, ki se je odigravala v doževi palači. In v poslednjem trenutku, ne vedoč, kaj počenja, je skoraj brez uma zbežala iz svojih soban...

Katera neukrotljiva sila jo je prignala?

Ali se je bala, da Roland ne obsodijo?

Ali pa ji je ljubezen vdihnila vzvišeno odločitev, ki bo morda njo samo ubila, toda rešila njega, ljubljenega!

„Ena sama vaša beseda lahko spravi Rolanda Candiana na morišče!“

Te besede so odjeknile v globini njenega srca. Da bi ta oboževana glava morala pasti! Da bi jo odsekala krvnikova sekira! In ona, ki bi dala svoje življenje za en sam njegov nasmeh, bi bila tista, ki bi ga ubila!

Nepremagljiva groza jo je prevzela pred temi možmi, ki so se zbrali, da Roland obsodijo...

Obsodijo! Ubijejo?... Ne, to se ne sme zgoditi! Preveč strašno bi bilo!... Ne, rajši samo sebe izda, prizna svoj zločin, izpove, kaj se je dogovorila z Bembom in Altierijem, in razkrinka vso zavrženo nizkotnost ovadbe, ki jo je v vročici ljubosumja skovala z obema lopovoma.

Rešiti ga mora! Da, rešiti!... pa čeprav svoje življenje zaigral!...

„Govorite, gospa! Tak govorite vendar!“ je nestrpnost ponovil veliki inkvizitor.

Altieri je izbuljil oči. V brezumnem strahu je strmел v kurtizano, katere obraz mu je jasno razodeval njeno namero, da hoče Rolanda rešiti.

Imperija je dvignila glavo...

Njene blede ustnice so zadržetale...

Z vsem naporom svoje volje je ukrotila vihar, ki je razsajal v njej, in zajecjajala:

„Izpovedala bom... vso resnico... da, vso! Naj bo še tako strašno!“

Altieri je omahnil nazaj na stol, nemočen, kakor posekan od strašnega udarca.

S trdnejšim glasom je Imperija povzela:

„Vso resnico, gospodje... vso resnico boste čuli!“

Tisti trenutek so se odprla vrata, ki so držala iz doževske dvorane, in na pragu se je pokazala Leonora.

Beseda na Imperijinih ustnicah je zamrla. Njene oči so se z izrazom neizrekljivega sovraštva zabodle v deklico.

„Kdo se nas predrzne motiti?“ je zagrmel Foscari.

Leonora je stopila v sredo dvorane. Kako se je mogla odtrgati Rolandovemu očetu in Silviji? Kako se je ognila stražam, razpostavljenim v sosednjih sobah?

Obrnila se je k sodnikom, iztegnila proti njim roke in napol kleče zajecjlala z glasom, ki se je lomil od ihtenja:

„Oprostite mi... Prišla sem, da ga branim!“

Bila je tako lepa in v njenih solzami oblitih očeh se je zrcalila tolikšna bolest, da so možje vztrepetali. Nagnili so se k njej; le Altieri je obsedel kakor prikovan na stolu, plen omoitične groze in ljubosumja, in se vpraševal, ali si ne bi s sunkom bodala končal to neznošno trpljenje.

Imperija se je bila umaknila nazaj.

Ali jo je Leonora zapazila? Težko. V tisti minuti, ko ji je blaznost obupa zavzela vse misli, je videla skozi krvavo meglo le sodnike. In še preden ji je utegnil Foscari ubraniti, je izpregovorila:

„Česa ga dolžite?... Kaj je storil? Čez eno uro bi se bil moral vrniti, in ta ura je že minila... Kje ga imate?... Oh, gospodje, med vami vidim može, ki so bili njegovi prijatelji... Vi, Altieri, ki vas je imel tako rad!... In vi, Mocenigo, ki se je za vas boril!... In vi, Grimani, kolikrat ste prišli z njim k mojemu očetu!... In vi, Morosino, ki vam je

rešil sina! Njegovi prijatelji ste bili... in zdaj ste se zbrali, da ga obtožite, da ga sodite in obsodite! Da, obsodite! Saj nihče ne pride živ iz vaših rok! Ker ste brez srca in ker vam je obtožba toliko kakor obsodba!“

„Pomirite se, gospa,“ je rekel Foscari z mehkejšim glasom.

„Pustite me!“ je zavpila Leonora. „Prišla sem, da ga branim... O, gospodje, če mi ga vzamete, ubijte še mene, iztrgajte mi dušo, ker mi je on duša in življenje... Čudite se? Kakor da potomka Dandolov ne bi poznala svoje dolžnosti!... Eden mojih prednikov je rešil republiko... zakaj ne bi jaz mogla rešiti svojega moža! Pravico imam biti tu! Vedeti hočem: česa ga obtožujete?... Kdo ga obtožuje?“

„Jaz!“ je rekla Imperija. Leonora se je stresla od groze. Obrnila se je h kurtizani, ki je stopila naprej, in uprla vanjo svoje zmedene oči.

„Vi, gospa!... Kdo ste?“

„Tako izveste!“

Imperijin glas je mahoma postal mrzel ko led.

Sodniki so pozabili, da je navzočnost teh dveh žensk v dvorani Sveta Desetorice nekaj nenavadnega. Tudi Rolanda so pozabili. Čudna tesnoba jim je stisnila grla in vsem razen Altieriju so zmedeno begali pogledi zdaj k Leonori zdaj k Imperiji, kakor da se pred njimi odigrava ena tistih Sofoklovih tragedij, kjer obsede mračna Usoda igralce prav tako kakor gledalce.

Ženski, obe enako lepi — a kako različne lepote! — sta se zdeli, kakor da se merita z očmi.

Potem je Imperija povzela, in njen glas je bil spet sladak, opojen in božajoč. Glavo je vrgla nazaj in njen pogled je izpod pol priprtih trepalnic kakor bodalo prodiral v Leonoro.

„Gospodje sodniki, vprašajo me, kdo sem... Imperija mi je ime... moj poklic je v Benetkah isti kakor je bil v Rimu in drugod... Zavržena ženska sem... od svoje lepote živim. Razumite me, gospa, kurtizana sem.“

Ves strup, ki ga more ljubosumje in v rože ogrnjeno sovra-

štvo vlti v sladko izgovorjene besede, je Imperija položila v to izpoved.

Leonora je zmignila z glavo.

Kurtizana!... Kaj ji mar, ali je ta ženska kurtizana ali pa patricijka!... Ta ženska obtožuje Rolanda — samo to je razumela.

„Jaz sem ovadila Rolanda Candiana,“ je z usmevom končala Imperija.

Leonori je bilo, kakor da doživlja nemogoč sen.

In iznenada jo je obšla blazna slutnja, da jo čaka še hujša katastrofa...

„Vi...“ je zajecjlala, „vi ste ovadili... Rolanda!... Vi!“

„Da, jaz, gospa. Jaz sem ovadila... jaz obtožujem Rolanda Candiana, da je koval zaroto proti državi, hoteč pobiti po vrsti vse člane Sveta...“

Obtožba je bila tako strašna, da so sodniki od groze vztrepetali.

Leonora si je z mehanično kretnjo popravila lase, ki so ji mrzlo lepli na čelu. Nikak krik se ji ni utrgal iz davljenega grla. Z istim tihim in trepečoim glasom je zamrmrala:

„Dokaz... taka nesramnost... o, gospa... če morete izgovoriti toli nezaslišano obtožbo... niste ženska...“

Zdajci se ji je vrnila vsa moč.

„Gospodje sodniki!“ je zavpila. „Ali slišite, kaj pravi? Vi poznate Rolanda — ali morete verjeti?“

„Dokaz!“ je vzkliknila kurtizana, kakor da bi bila čula samo to besedo. „Dokaz! Jaz sama sem bila priča zaroti. Videla sem na svoje oči, slišala sem na svoja ušesa...“

„Videli ste?... Slišali?... Kje?“

„Pri sebi doma!“ je rekla Imperija.

To pot se je iztrgal iz Leonorinega grla krik nečloveškega obupa.

Skočila je pred kurtizano, jo pograbila za roke in zabodla svoj pogled v Imperijine oči.

„Pri vas doma!... Pravite, da je Roland prišel k vam?“

„Kaj naj bo to čudnega?... Saj je prihajal k meni vsako noč... malo po polnoči...“

Deklica je vztrepetala po vsem životu. Oči so se ji zameglile, v prsah jo je spekla nezna- na bolečina in v sencih ji je raz- bijalo kakor s kladivom. Z gla- som, ki bi ganil tigre, ko je gan- il celo sodnike, je zajecljala:

„Usmiljenje!... Ne igrajte se z mojim obupom... Resnico... res- nico mi povejte!... Recite, da sem slabo čula... krivo razume- la... Recite, da Roland ni pri- hajal k vam...“

„Pri meni se je to zgodilo,“ je mrzlo rekla Imperija. „Pri meni doma je snoči Roland Can- diano ubil enega od vas, gospod- je sodniki...“

Zamolčko mrmranje je vstalo iz stolov in vseh oči so se obrni- le v prazni sedež.

„Davila je ubit!“ je oznanil Foscari z glasom, ki se je raz- legnil ko grom.

Leonora je omahnila nazaj. Z rokami se je prijela za senca, toda njene oči so še vedno visele na kurtizani, kakor da se ne mo- rejo odtrgati z nje.

O katastrofa, ki jo je slutila! Zadela jo je, in nihče je več ne odvrne od nje!

Zadela jo je na smrt! Zadela jo je v srce, zadela v njeno lju- bezen!

Ničesar več ne mara videti ne slišati!...

In vendar je poslušala do konca!

Poslušala je ogabno resnico, ki jo je kurtizana razlagala sod- nikom. In Imperija je zaklju- čila:

„Še to vam moram povedati, gospodje, zakaj je Roland Can- diano ubil Davilo kot prvega iz- med vas... Nesrečni Davila umi- ra v moji hiši. Gotovo je, da ju- trišnjega dne ne bo več učakal... Takole se je stvar zgodila: Ro- land Candiano je zalotil Davilo pri meni, v moji palači, in ga za- bodel. Zakaj vse Benetke vedo, da je bil Roland Candiano naj- bolj zaljubljen in najbolj ljubo- sumen med vsemi mojimi lju- bimci...“

Z Leonorinih ustnic se je utr- gala tožba, tako presunljiva tož- ba nad ruševinami njene sreče, tako srce trgajoča, da je zazeblo celo člane Desetorice.

Bledi in nemi so poslušali to nenehajočo tožbo, ki se je le po- časi izgubljala, kakor bi se Le- onora pogrezala v kraj neskon- čne žalosti.

Tudi Imperija je poslušala. Zlovešč usmev ji je razklenil ustnice, da so se pokazali njeni drobni in ostrí mali zobje...

In bilo je, kakor da tudi njej trga ihtenje prsi!...

Ihtenje groze in obupa žen- ske, ki je svojo ljubezen žrtvo- vala ljubosumju in ubila ljub- ljenega moža, samo zato da bo trpela osovražena tekmeča!...

Ne vedoč kaj počne, srta od enega tistih duševnih viharjev, ki izruvajo čute do korenin, ka- kor izkorenini orkan drevesa v gozdu, je Leonora zavila proti vratom, in iz vesoljnega potopa, ki je grozil objeti njen razum, ji je ostala le ena misel:

Proč od tod, daleč proč... po- begniti na konec sveta, tja kjer je nihče ne bo več videl... po- begniti in umreti... sama, daleč od vseh, umreti s to tožbo na ustnah, ki se je brez prestanka trgala iz nje, ne da bi se je za- vedala.

Dospela je do vrat.

Altieri jo je požiral z očmi.

Imperija je sledila sleherni njeni kretnji, in njen obraz je izdajal veselje, ki je bilo straš- nejše v svoji grozoti kakor de- kličina bolešt.

Vsi sodniki so upirali oči v Leonoro...

Deklica je odprla vrata.

Tisti mah pa se je ustavila in se obrnila, kakor bi jo bila pre- šinila blazna nada, in kriknila od veselja, ki ga ni moči popisati!... Tudi Altieri se je obrnil, to- da njegov obraz je pokrila pr- stena bledica strahu! Tudi Im- perija se je obrnila, toda od gro- ze bela ko zid!

V dvorano je bil namreč pri drugih vratih stopil lakej.

In ta lakej je oznanil z mir- nim glasom:

„Gospodje sodniki, plemeniti in slavni Giovanni Davila pri- haja!...“

Davila!... Giovanni Davila!...

Kakšen čudež energije se je zgodil?... Kako? Zakaj?... Po kaj prihaja?

Po kaj prihaja!... Da se ma- ščuje nad Imperijo! Da jo bo vi- del umirati ob svojem umira- nju, umreti ob svoji smrti! Kar je še bilo življenja v njem, du- še in diha, se je združilo v eno samo besno voljo:

Maščevanje nad Imperijo!

In da se maščuje nad Imperi- jo, reši Rolanda Candiana!...

Torej je vedel?

Kdo mu je povedal, kaj se pripravlja?

Kateri glas mu je zelektrizir- al sile na postelji, kamor so ga bili prinesli in kjer je umiral, ter mu kriknil na uho: Idi v do- ževo palačo!

In zdaj je bil tu!... Prišel je bil, čeprav je tvegaj, da s tem naporom dokonča delo, ki ga Im- perijino bodalo ni dovršilo na mestu!

Govoril bo! Izdal bo kurtiza- nino laž, obtožil jo bo, obsodil in ubil z eno samo besedo!

In potem... Potem naj umre še sam! Umrl bo z mirnim srcem, v zavesti, da potegne Imperijo s seboj v grob, s čisto vestjo, da je rešil Rolanda!...

Učinek, ki ga je napravil ne- nadni prihod štirih herkulskih lakejev, ki so s težkim korakom stopili v dvorano, z nosilnico na ramenih, je bil nepopisen.

V nosilnici je ležal Giovanni Davila!...

Njegov obraz je bil mrliško bled.

Videlo se je, da mu smrt ni več daleč...

Toda ko so lakeji položili no- silnico na tla in zapustili dvora- no, se je žareči pogled, ki je edini še živel na njegovem po- šastno bledem obrazu, zabodel v Imperijo, ki je od vrtoglave gro- ze obstala kakor prikovana pred nadnaravnim prividom...

Sodniki so v neizrekljivi zme- di, drgečoč po vsem životu, vsta- li s svojih sedežev in se zgrnili okoli umirajočega — samo Altieri je obsedel, sključen na sto- lu, nervozno stiskaje ročaj svo- jega bodala in upiraje v Leonoro svoj mrki pogled, iz katerega je gorela blaznost.

In Leonora je prisluhnila z vso svojo dušo, da ji nobena nje- govih besed ne uide!...

Ali bo prišlo s teh blelih umirajočih ustnic potrdilo strašne katastrofe?

Ali je Giovanni Davila prišel, da pove:

„Da, Roland Candiano me je ubil, ker je bil ljubimec kurtizane Imperije!“

Prisluškovala je s tisto nadčloveško pozornostjo, ki nateza obsojenčeve živce v trenutku, ko vstane sodnik, da izreče morda smrtno obsodbo!

Davila je trudno odmahnil z roko...

Sodniki so odstopili...

Smrtna tišina je ležala nad to presunljivo dramo.

Nič drugega se ni več čulo kakor piskajoče dihanje na smrt ranjenega moža — in od daleč zamolklo hrumenje, podobno grmenju bližajočega se orkana...

Tedaj se je začel Foscarijev glas:

„Giovanni Davila, ta ženska obtožuje Rolanda Candiana, da vas je zabodel. Čeprav ste bili na smrtni postelji, ste prišli sem — kaj boste izjavili?“

Devet sodnikov se je sklonilo nad umirajočim, da prestrežejo njegovo poslednjo besedo...

Leonora je zaprla oči in sklenila roke...

Imperija je pobesila glavo; pripravljena na smrtni udarec...

Giovanni Davila se je oprl z rokami na naslonilo nosilnice.

In njegov glas, čeprav šibak kakor dih z drugega sveta, je izpregovoril jasno in razločno:

„Izjavljam... da...“

Zahropel je... Oči so se mu zavile...

„Govorite!“ je rekel Foscari. „Govorite; sodnik, ki stopite kmalu pred drugega sodnika!“

Davila se je zvil v obupnem krču.

Zdajci pa se je sunkoma zvrnil in njegove spačene ustnice so iznova začele stavek, ki ga je videl v duhu:

„Izjavljam... izja...“

Odsev smrti je nenadoma pokrnil njegov obraz. Krvava pena mu je pordecila usta, roke so mu omahnille, še enkrat je trznil in negibno obležal, a njegove oči, njegove mrliške oči so se zdele, da še po smrti grozijo!

HUMOR

Ni razumela

Neka dama toži zdravniku, specialistu za ženske bolezni, da nima otrok.

„Nu,“ meni zdravnik, „lezite. Bom videl, kaj se da storiti.“

Dama pa zdrkne vsa obupana na kolena:

„Ne, ne, gospod doktor — vsaj prvega otroka bi rada od svojega moža!“

Slovnica

Slavka: „Mama, veš, snoči je pa tatek men i k sebi v posteljo vzel.“

„Mene,“ popravi vzgojiteljica.

Slavka: „To je bilo pa pred-snočnjim, gospodična!“

Profesorsko vprašanje

„...In tako sem prišel, gospod profesor, da vas prosim za roko vaše hčerke.“

„Im, lepo — in kaj boste z nje-no roko?“

Dober odgovor

Micka je kaj brhka natakari-ca. Zadnjič ji reče neki gost:

„Povejte no, gospodična, ali vas gostje nič ne nadlegujejo?“

„Seveda me,“ prikima natakari-ca. „In vsi začno z istim vpraša-njem kakor vi.“

Lakonično

„Ali vas smem spremiti, gospo-dična?“

„Žal mi je, sem poročena.“

„Jaz sem tudi poročen in mi je tudi žal.“

*

Kemik Willstätter vpraša pri skušnji:

„Kaj je As_2O_3 ?“

Študent jeclja:

„ As_2O_3 ... čakajte, da se spomnim... saj imam na jeziku, gospod profesor.“

Willstätter pa sarkastično odgo-vori:

„Potem pa se le brž poslovite od svojih dragih — to je arsenik.“

*

„Lojzek, kaj mi veš povedati o človeški glavi?“

„Glava je krogla, ki je zelo de-bela, da ovratnik ne zdrsne čez njo.“

*

Nadzornik preizkuša učence, ka-ko znajo spregati.

„Spregal vam bom nikalni sta-vek: jaz ne kričim, ti ne kričiš, on ne kriči, mi ne kričimo... Nu, Mar-ko, nadaljuj!“

„Nič ne kriči, gospod nadzor-nik.“

Pred sodnikom

„Saj nisem bil pijan, gospod sodnik — samo od alkohola sem pa-del v nezavest.“

„To seveda stvar čisto izpreme-ni. Mislim sem vas obsoditi na te-den dni zapora, tako pa vam napi-šem samo sedem dni.“

*

Pri verouku.

„Kaj postane iz človeka, ki ve-dno misli le na svoje telo, dušo pa popolnoma pozabi?“ vpraša kate-het.

„Zredi se!“

*

Milačeva sta dobila nova soseda, zakonski par brez otrok.

„Mislim, da še ne moreta biti dolgo poročena,“ meni ona. „Vsako jutro opažam, kako jo poljubi, pre-den gre z doma. Vidiš, ti pa tega nikoli ne storiš!“

„Kaj pa misliš, Dušica,“ se zgro-zi on, „saj je še prav ne poznam...“

Zelo je zaposlen

„Ali bi lahko govoril z gospodom Majerjem?“

„Obžalujem — ta trenutek je zelo zaposlen in je rekel, le tedaj, če pride kaj zelo važnega, naj ga zbudim.“

V obli gospodarske krize

„Dragi moj nečak! Na žalost ne razpolagam več s takimi sredstvi, da bi ti mogel kupiti zimsko suk-njo, ki sem ti jo obljubil. Zato pa ti pošiljam dve škatlici aspirina, če bi se utegnil prehladiti...“

Današnja mladina

„Povej mi kak vprašalni stavek, Jernej!“

„...Kaj pa iščeš pri mojih kole-nih?“

„Kje si pa to neumnost pobral?“

„Naša Ančka je zadnjič v veži tako vprašala sosedovega študenta.“

Urejuje Boris Rihteršič

Kadar ne bodo več pri filmu

Napisala Gertrud Wie-
thake-Müller

Filmski igralci prav dobro vedo, da se bo nekega dne njihova filmska slava prav tako nenadoma izgubila, kakor se je začela. Zato so vsi že pripravljene na bodoče poklice za tiste čase, ko ne bo zanje več dela pri filmu. Nekateri umetniki so si že zdaj ustvarili postranske poklice, ki jim bodo postali glavni, ko bo konec njihove filmske karijere.

Zelo me zanima, kaj mislijo te filmske veličine početi, in zato sem se pri svojem zadnjem obisku v Paramountovih hollywoodskih ateljejih obrnila na nekatere igralce s tem vprašanjem.

Paramountov komik Jack Oakie mi je zaupal, da bi rad postal manager kake velike igralke.

Muhasta Frances Dee bi rada uspela v literaturi.

Paramountov komik Stuart Erwin pravi: „Če bi moral kdaj presedlati, bi bil rad sedlar, kajti konj je danes zelo malo.“

Lilyan Tashman bi rada v ameriških vele mestih odprla modne salone.

Charles Rogers, ki zna vse instrumente, bi hotel delati konkurenco kralju jazza, Paulu Whitemanu.

Carole Lombard bi se hotela izobraziti v slikarstvu.

Phillips Holmes in Clive Brook bi želela postati režiserja.

Samo Paramountov zvezdnik Garry Cooper, partner Marlene Dietrich v „Maroku“, bi se rad vrnil k svojemu prvemu poklicu. Spet se misli posvetiti karikiranju, kjer je nekdaj dosegel lepe uspehe.

Zdaj pa še vsi pridno in pogosto filmajo in delali bodo to — dokler se bo zdelo Bogu in muhastemu ameriškemu filmskemu občinstvu.

Lewis Stone

Lewis Stone je eden najbolj simpatičnih hollywoodskih igralcev. Posebno je znan kot partner Grete Garbo v skoraj vseh njenih zadnjih filmih. Čeprav je moral v njih igrati romantične junake, noče, da bi ga imeli za prevelikega romantika.

„Možje, ki jih predstavljam v svojih vlogah, so kakor stenske ure. Pri njih ni nič posebnega, zanimivega in razburiljivega. Vsako uro odbijejo brez ropota in brez naglice. Ljudje jih poznajo, razumejo in se nanje zanašajo.“

S to primero Lewis Stone pove, kako da je mogel tako dolgo zdr-

žati pri filmu, ko je toliko mlajših, privlačnejših igralcev izginilo v pozabljenje.

„Nič romantičnega ni v nas dveh,“ je rekel in se nasmehnil. Pod besedama „nas dveh“ je mislil na sebe kot igralca in kot človeka.

„Prav tak sem, kakor navaden delavec, ki zлага opeko. Dajo mu delo in on ga opravlja. Tudi meni dajo delo in opravljam ga. Če me imajo ljudje radi, je to samo zato, ker predstavljam tip, ki ga imajo radi, ne pa zaradi romantike v mojem poklicu.“

Vse ženske, od šestnajstletnih pa do starih dam, so vesele, če jim človek izkazuje pažnjo. In prav radi tega večina žensk zahteva odtenek svetovnega obzorja in nekaj sofizma. Značajji, ki jih igram, imajo ti dve lastnosti, ne v preobilni meri, nego čisto malo.

Značajji so človeški. V življenju jih najdemo. Ne bi mi verjeli, koliko pisem dobim iz vseh delov sveta, kjer mi ljudje pišejo, da se jim zdim kakor brat, kakor stric, ali kakor stari oče — pač zmeraj starost. To niso ljubavna pisma, to so samo ljubeznive prijateljske besede.

Toda Lewis Stone je prikupen še na drugi način. Še marsikaj je

MARION DAVIES (Metro)

na njem, kar ga dela simpatičnega. Pričakujete, da bo eleganten. To tudi je. Mislite, da zmeraj napravi to, kar hoče. To tudi napravi. Mislite, da je mnogo potoval in videl mnogo sveta. To tudi je. In to kar je videl, je razumel.

Razširil se je glas, da mu ni mar ljudi, ker nima navade obedovati in večerjati v ateljejski restavraciji. Toda to ni tako. Ali ste že kdaj videli delavca, da bi zlagal opeko, ko je konec delavnika? Ne. Tudi on ne. Rad odide iz delavnice, ko konča svoje delo in neha misliti nanj. Njegova ladja, knjige, to so reči, ki ga zanimajo, kadar živi samemu sebi.

„Pred leti sem imel dosti ambicije in načrtov. Mislim, da je filmska umetnost podobna zanimivi nogometni tekmi, kjer gre na gole. Zdaj vidim, da ni tako. Doslej še nisem igral vloge, ki bi mi bila všeč. Ko sem bil še mlajši, sem se razburial. Zdaj molčim.“

Nekaj nenavadnega je v vedenju gospoda Stona. Vzgojen je bil v vojaški šoli in služil v špansko-

ameriški vojni, pa tudi v svetovni vojni se ni skrival. Še zdaj ne more pozabiti vojske in vsako leto hodi kot rezervni častnik na orožne vaje.

„Veste, delo pri filmu ni prav nič romantično. Tako malo možnosti je pri drami. V pet in dvajset letih, kar delam, sem vse te možnosti doživel tolikrat, da jih imam skoraj dosti. Toda dokler mi bodo iskali novin oblek za nove vloge, dokler bom imel svojo ladjo in uniformo, bom zadovoljen.“

Morda je Lewis Stone res kakor stenska ura. Toda — ali ste že kdaj pomislili, kako težko se človek loči od nje?

Drobiz

Naslednji film Mauricea Chevalierja „Samo sanje“, bo režiral George Zukor pod nadzorstvom Ernesta Lubitscha. Najbrž bo igrala z njim tudi Jeanette MacDonald.

Dolores del Rio se je vrnila k filmu in bo prvič nastopila v drami „The Dove“, ki jo bo režiral Herbert Brenon. Norman Foster, mož Claudette Colbert, in Leo Carillo bosta njena partnerja.

John Gilbert je prišel v London, kjer so ga pred vsem ženske sprejele z velikim navdušenjem. Iz Londona je namenjen v Pariz.

Paroplovna družba White Star je uvedla na svojih treh največjih oceanskih parnikih, kjer so že prej imeli dvorane za filmske predstave, aparature za „govoreče filme.“

V Ameriki so poizkusili nov izum. Namestu filmskega platna so dali projekcijsko ploščo iz aluminija, ki se je dobro obnesla.

Miss Universum Belgijka Duchateau je angažirana pri Paramountu.

Foxov zvezdnik Edmund Lowe, znan iz svojega prvega filma „Evropa v plamenu“, je prisel te dni v Berlin. Od onod gre v Budimpešto in se najbrž oglasi tudi v Zagrebu.

Paul Lukas, ki je po rodu Madžar, in ga poznamo iz več filmov, je napredoval za zvezdnika. Igra pri Paramountu.

V Carigradu so pred kratkim pričeli predvajati prvi turški film, ki se imenuje „Carigradski berač“. V filmu igrajo sami turški igralci, njegova vsebina pa je nacionalna.

Švedske filmske družbe so se obrnile na vlado s prošnjo, da domače filme oprosti vseh davkov. Vlada bo prošnji ustregla.

Preteklo leto je bilo na italijanskih tržiščih 433 filmov, letos pa jih bo 368. Med vsemi podjetji je najbolj zastopan domači Pitalluga Cines s 40 filmi, za njim pa pridejo Metro, Paramount in Fox, vsak z 20 filmi.

Režiserja Feyder in Van Dyke sta obnovila svoji pogodbi pri Metru.

Hiša in dom

Kako ostanejo cvetlice v sobi sveže

Cvetlice nas razveseljujejo, toda na žalost hitro ovenejo. Že to, kako cvetlice urediti v vazi, da ne kriče, je umetnost, ki jo mojstrsko obvladajo samo Japonke, še dosti težje pa je ohraniti cvetlice, ki kraše naša stanovanja, sveže.

Vselej rabi samo svežo vodo, ki jo moraš vsak dan izmenjati. Ponoči postavi cvetlice na zračen prostor. Stebla skrbno neguj. S tistega dela rastline, ki je v vodi, potrgaj listje in vitice. Če so stebila posebno trda, kakor na primer pri kizantemah, je dobro, da jih nekoliko natolčeš, da se omehčajo in lažje vsesavajo vodo. Stebla vsak dan obreži, najbolje poševno. Vodi dodaj nekaj natrona, da ostane sveža. Če hočeš preprečiti predčasno razcvitanje popkov in ohraniti cvetlice delj časa, opreznost ovij ponoči na vrhu popkov ozke gumaste trakove. To tulipanom, potonikam in podobnim cveticam življenjsko dobro podvoji.

Posebno težko je ohraniti sveže vrtnice, ki le redkokdaj učkajo dva dni, pa naj že pridejo naravnost z vrta, ali pa iz cvetličarne. Zelo dobro je zaviti vrtnice ponoči v časopisni papir in jih postaviti v veliko posodo s svežo vodo. Vlažni papir razdeljuje cvetovom tekočo hrano. Ne samo stebila, ampak tudi kelih naj bodo ponoči oviti s takim vlažnim papirnati ovojem. Nekateri ovijajo celo posamezne cvetove z vlažnim svilnatim papirjem. Tega malega truda naj se nihče ne boji, kdor ljubi cvetlice in jih hoče ohraniti sveže. Če bo skrbno negoval cvetlice v vazah, bo dosegel dvoje: okrasil si bo stanovanje in pri tem prihranil denar.

Sirov štrukelj

Potrebščine: 30 dkg moke, 6—8 dkg margarine ali druge masti, 6 dkg sladkorja, 1 jajce, 1 zavojček Dr. Oetker-jevega pecilnega praška, 1 osoljek, osminko litra mleka.

Nadev: 14 dkg surovega masla ali druge dobre masti, 14 dkg sladkorja, pol zavojčka Dr. Oetker-jevega vanilinovega sladkorja, ena nožna konica soli, 4 jajca, pol kg sira in osminko litra smetane.

Priprava: Iz moke, margarine ali druge masti, sladkorja, jajca, pecilnega praška, soli in mleka nanesi na deski testo, ki ga ugneti kakor masleno testo in pusti pol ure stati. Razvaljaj ga nato do debelosti pol cm, obloži s spodnjim nadevom in zapogni testne robove čez; nato pomaži testo z beljakom in peči štrukelj počasi v pečici. Spečenega potresi s sladkorjem in razreži na kose.

Nadev: Premešaj surovo maslo ali mast s sladkorjem, vanilinovim sladkorjem, soljo in rumenjaki, primešaj sir in smetano ter končno še na rahlo sneg iz 4 beljakov.

Preproga

Preproge dosti pomorejo stanovanju do domačnosti in topline. Le škoda, da so tako drage, da si jih more nabaviti le bogatin..., če so namreč „prave“. Dobre pa se hvala Bogu tudi že poceni „moderne“ preproge, ki so dostopne tudi manj imovitim slojem.

Vrline lepih, debelih preprog so znali ceniti že v starem veku; že takrat so lepe preproge spadale med največje dragocenosti v gospodinjstvu. „Svojô posteljô si okrasim s pentljami in s pisanimi preprogami iz Egipta,“ pravi že sveto pismo. V Homerjevi Ilijadi sede Agamemnovi junaki na stoli in škrlatnih preprogah, trojanski kralj Prijam pa ponuja Ahilu kot odkupnino za Hektorjevo truplo med drugimi darovi dvanajst preprog.

Kakor vidimo, imajo preproge svojo zgodovino. In izkopenine iz predzgodovinske dobe dokazujejo, da so preproge izdelovali in rabili že več stoletij pred Kristom v Egiptu, Babiloniji, na Grškem, Kitajskem, Japonskem, v Indiji, zlasti pa v Perziji. V srednjem veku so jih trgovci prinesli na zapad, in od tistih dob jih izdelujejo tudi v Evropi, predvsem v Franciji in v skandinavskih deželah.

*

Mohamedancu je sveta zelena barva. Zato je pri njem ne vidite v preprogi — ker pač ne gre, da bi človek stopal po nečem, kar mu je sveto. Rdeče je mohamedancu barva veselja, Indijcu pa simbol čednosti in resnice, Perzijcu pomeni višnjeva barva naslado, nesrečo pa Indijcu, a Mongolu moč in silo. Na Kitajskem je rumena barva znamenje sijaja, zato pa vidi Egipčan v njej simbol skrbi in strahu. Belo je prebivalec Vzhodne Indije in Kitajcem žalost, afriškimi orijentalcem pa nedolžnost in čistost. Preprosti pastirski rodovi so zaljubljeni v svetle, kričeče barve, Perzijci, mojstri stare preprogarske umetnosti, pa ljubijo mirne, nežne barve, ki jih umejo zložiti v čudovito lepo harmonično skladje.

Iz tega vidimo: barve preprog se ravnajo po veri in kulturni stopnji naroda, odvisne pa so tudi od njegovega temperamenta.

Isto velja za ornamente. Tako je na primer Asircem verski simbol

Obleke, plašči, krila, po zelo nizkih cenah! Zahtevajte brezplačni, ilustrirani cenik!

drevo življenja; isti simbol so imeli predkrščanski Grki, opažamo pa ga tudi v preprogah današnjih Perzijcev.

Vzorci nomadov so geometrični liki; pri njih so celo cvetlice in živali oglate. Narobe pa je za perzijske preproge 17. in 18. stoletja značilno fino stilizirano in po prirodi izdelano živalstvo in rastlinstvo.

V kitajskih preprogah opažamo razen drugih bajnih bitij zlasti zmaja in feniksa (egiptskega čudnega ptiča, ki se vsakih 500 let sam seže, da se pomladi); zmaj jim je simbol dolgega in srečnega življenja, feniks pa znamenje najvišje modrosti.

*

Najobičajneje preproge so tiste, ki z njimi pokrijemo tla. Razen njih so še stenske in molitvene preproge. Ene služijo dnevni rabi in udobnosti stanovanja, druge pa so bolj ali manj namenjene okrasu. In kakor nam služi za zimsko obleko volna, za poletno bombaž in za veselice svila, kakor so za različna blaga različne barve in vzorci, tako je tudi pri preprogah; za vsako vrsto preproge je druga vrsta surovine, drugi način izdelave, druga barva, drugi vzorci. Preproga, ki jo razgrnemo po tleh in ima nalogo, da greje stanovanje, zameva trpežnejši material kakor pa stenska tapeta, ki ima le en namen: biti v okras.

„ROMAN“ STANE

1 mesec 8 Din, 1/2 leta 20 Din, 3/4 leta 40 Din, vse leto 80 Din. Na razpolago še vse številke. Račun poštne hranilnice v Ljubljani št. 15.393.

Na tujem, vse leto:

v Angliji 9 šilingov, Avstriji 14 šilingov, Belgiji 14 belg, na Češkoslovaškem 70 kron, v Egiptu pol funta, Franciji 50 frankov, Holandiji 5 goldinarjev, Italiji 40 lir, Nemčiji 9 mark, Severni Ameriki 2 dolarja. Povsod drugod na leto 120 Din, za 1/2 leta pa 60 Din. Denar (veljavne jugoslovanske ali tuje bankovce ali ček) pošljite v lastnem interesu v priporočnem ali pa v denarnem ojsmu.

Posamezne številke:

V Jugoslaviji po 2 Din. Dobe se v trafikah, knjigarnah in kolodvorskih prodajalnah, Kjer „Romana“ nimajo, zahtevajte, naj ga naroče. Direktna naročila izvršimo šele po prejemu zneska v bankovcih ali veljavnih znamkah. V Italiji stane posamezna številka 80 stotink.

Naročila

in dopise pošljite na naslov: „Roman“, Ljubljana, Breg 10, poštni predal št. 345. — Rokopisov ne vračamo. Za odgovor priložite znamko. — Oglasi po tarifi.

J. O. Curwood: „Podarjeni obraz“. Roman. Založil konzorcij „Nove Dobe“ v Celju. — Poslovenil Boris Rihteršič. Str. 163. Cena Din 18.—. James Oliver Curwood je eden najslavnejših modernih ameriških pisateljev. Njegov roman „Podarjeni obraz“ je prepleten s čudovito romantiko, ki prime vsakogar. Glavni junak John Keith, obdolžen zločina, ki ga ni zagrešil, je narisana tako simpatično in človeško, da se lahko kosa z junaki raznih znamenitih del svetovne književnosti. Roman je v milijonskih nakladah razširjen po svetu. Samo v Nemčiji je naklada v dveh letih presegla 450.000 izvodov. Roman „Podarjeni obraz“ je pisan tako, da takoj v začetku osvoji bralca in ga priklene nase, da ne more knjige odložiti, dokler je ni prebral do konca. Roman toplo priporočamo. Knjiga je pravkar izšla v okusni opremi in se naroča pri upravi „Nove Dobe“ v Celju.

Foto aparate in potrebščine

dobite v največji izbiri v

Drogeriji „Adrija“

Mr. Ph. S. Borčič

Ljubljana, Šelenburgova ulica 1

Telefon št. 34-01

Zahlevaj-e cenik!

Kupon 47 film

KAJ PRINAŠA:

Elitni Kino Matica

Telefon 2124

„Kongres pleše“.

najslajši vefilm te sezone. V glavnih vlogah: Lilian Harvey, Willy Eritsch, Conrad Veidt in Lil Dagover

Kino Ideal

„Koncert v dvoje“.

filmska komedija. V glavnih vlogah: Olga Cehova, Walter Janssen, Oskar Karlweis in Ursula Grabley

„Cinker“.

kriminalni film po romanu Edgarda Wallacea. V glavnih vlogah: Lissi Arna, Szöke Szakall in Paul Hörwiger.

FILMSKA VPRAŠANJA

1. Kateri igralec igra glavno vlogo v filmu „Pravi gigolo“?
2. Kateri igralec igra glavno vlogo v filmu „Madona podzemlja“?
3. Kateri igralec igra glavno vlogo v filmu „Pariski fantom“?
4. Kateri igralec igra glavno vlogo v filmu „Admiralova hči“?
5. Kateri igralec igra glavno vlogo v filmu „Pesem z juga“?

Za rešitev teh vprašanj razpisujemo

DVAJSET VELIKIH FILMSKIH FOTOGRAFIJ,

ki jih razdelimo med deset reševalcev.

Rešitve vprašanj iz 45. številke so: 1. Clive Brook; 2. Hans Müller; 3. Pri Ufi; 4. 100 filmov; 5. Lupe Velez.

Nagrade dobe:

- 5 slik: Stanko Brenčič, Maribor;
- 4 slike: Anica Burger, Ljubljana;
- 3 slike: Angela Dolenc, Št. Vid;
- 2 slike: Jože Zorman, Loke;

po eno sliko: Emily Kozič, Ljubljana; Malej Joško, Ljubljana; Brečko Rozi, Ljubljana; Marta Polanc, Nova vas; Marjan Selovšek, Petkovec.

Blagovna znamka

„Svetla glava“

se je obnesla. — Med tisoči znamk, ki se priglašajo vsako leto, pač ni nobena postala znana kakor ta. Radi pozornosti, ki jo vzbuja slika, in radi globokega svojega pomena je postal znak nepozaben. „Znamka Oetker“ lamči za najboljšo kvaliteto po najnižjih cenah in radi tega načela so

Dr. Oetker-jev pecljni prašek
Dr. Oetker-jev vanilinov prašek
Dr. Oetker-jev prašek za pudlinge itd. tako močno razširjeni.

Letno se proda mnogo milijonov zavolčkov, ki pomagajo „prosvitlenim“ gospodinjstvom postaviti v kratkem času na mizo tečne jedi. Marsikatera ura se le približala, mnoge nevolje radi slabega kipenja močnikov je izostalo.

Otroci se veselijo, če speče mati Oetker-jev šartelj, in v otroški sobi ni ničesar boljšega, nego je Oetker-jev pudling s svežim ali vkuhanim sadjem ali s sadnim sokom.

Pri nakupu pozor na to, da se dobe pristni Dr. Oetker-jevi izdelki, ker se čisto ponujajo manj vredni posnetki.

Dr. Oetker-jev vanilinov sladkor je najboljša začimba

za mlačne in močnate jedi, pudlinge in spenjeno smetano, kakao in čaj, šartlje, torte in pecivo, inčni konjak.

Zavolček odgovarja dvema ali trem strokom dobre vanilije.

Ako se pomeša 1/2 zavolčka Dr. Oetker-jevega izbranega vanilinovega sladkorja z 1 kg finega sladkorja in se dasta 1 do 2 jajčni žlici te mešanice v skodelico čaja, tedaj se dobi aromatična, okusna pijača.

Dr. Oetker-jevi recepti za kuhinjo in hišo

prinašajo izbirno izvrstnih predpisov za pravno enostavnih, boljih, finih in najfiniših močnatih jedi, šartljev, peciva, torte i. t. d.

Za vsako obitelj so največje važnosti, ker naljejo po njih sestavljena jedila radi svoje enostavne priprave, svojega odličnega okusa in svoje lahke prebavljivosti povsod in vedno pohvalo gospodinjstev — tudi onih, ki stavijo večje zahteve — in ker je, kakor je pokazala izkušnja, vsako ponesrečenje tudi pri začetičah izključeno.

Oetker-jevo knjigo dobite zastoj pri Vašem trgovcu; ako ne, pišite naravnost na tovarno

DR. OETKER, MARIBOR.

Dobro 22. XI. 1931

MOST VZDIHOV

Zgodovinski roman / Napisal Michel Zévaco

**Ponatis iz številke
45., 46. in 47. tednika
„ROMAN“**

I Praznik ljubezni

Roland!... Leonora!...

Vse Benetke so tisti čarobni večer 5. junija leta 1509 vzklikale ti dve dragi jim imeni.

Klicale so ju s koprnenjem kakor simbol svobode. Izgovarjale so ju pobožno kakor talismana ljubezni.

O Benetke!

Kako deviško lepe ste bile tisti praznični večer! Ponosno ko mlada kraljica ste dvigale svoje čelo iznad valov, nad vami pa je na sanjavem nebu plavala luna, to solnce misterijev, v neznanu prostranost!

V žaru luči in pesmi se je tisti večer dvigala Kraljica morja iznad ognjenega škrlata, podobna pravljici iz daljnega iztočnega mesta; in njenih dvesto zvonikov, njene katedrale in stolpi so sijali v odsevih apoteoze ko privid fate morgane.

Ljudstvo je rajalo.

Tisoče in tisoče čolnov je pošiljalo po Velikem kanalu svoje melodije, utripajoče v ritmu sladostnih ženskih glasov, in luči na njih so skrivnostno migotale, kakor da bi bile vse zvezde stopile z neba in se spustile na ponosne gondole.

Po trgu Svetega Marka so med mlaji s slavnostnimi prapori beneške republike veselo vrvela dekleta v pisanih oblekah, čolnarji in mornarji — vse ljudstvo, vse kar živi, vse kar trpi, vse kar ljubi.

In v tej brezmejni razigranosti je bil vratolomen izzov: nje vzkliki so butali v nemo, grozečo in mrko doževo palačo...

Tam gori, na ploščadi stare palače, sta se sklanjali na to slavje dve senci — dva moža sta opazovala to ljudsko veselje s pogledom, polnim sovraštva.

Benetke se opajajo z ljubeznijo. Benetke pojó kakor bi mogle. Iz Benetk vstaja vroči dih objemajočih se parov, ki blagoslavljajo imeni Leonore in Rolanda, želeč jima sreče do konca dni.

Zakaj jutri bo svečana zaroka dveh ljubimcev. Jutri si bosta Leonora in Roland v doževi palači svečano prisegla, kar si že dve leti tiho šepčeta, da drug drugega obožujeta.

Roland!... Sin doža Candiana, up vseh zatiranih!... Roland — tisti, pred katerim pravijo, da trepeče celo zbor samosilnikov, strašni Svet Desetorice, katere mu je že večkrat iztrgal žrtve iz rok!...

Leonora!... Ponos Benetk po svoji lepoti — potomka staroslavnega rodu Dandolov, še zmerom mogočnega, čeprav je propal... Leonora, ki jo siromaki časte kakor Madono! Leonora, ki tako ljubi svojega Rolanda, da je nekega dne, ko jo je slaven slikar kleče prosil, naj se mu da slikati, odgovorila, da bo samo njen ljubimec imel njeno telo in njeno podobo!...

In Benetke, strahovane po Svetu Desetorice, Benetke, zvi-

jajoče se pod jarmom neobrzdane tiranstva, gledajo v zaroki doževega sina in Dandolove hčere začetek svobode.

Zakaj ta poroka bo združitev dveh rodbin, dovolj mogočnih, da se bosta uprli neukrotljivemu samosilstvu Desetorice! Ta poroka pomeni, vsi to čutijo, skorajšnje povišanje Rolanda, upa in nade ljudstva, in Leonore, Madone siromakov, v doževsko čast!

In vendar ti vzkliki veselja na Markovem trgu zdaj pa zdaj mahoma zamro in na ljudi leže tišina nemira, težka ko svinec.

Zakaj takrat se je od nekod prikradel volhun, stopil k pušici za ovadbe, hlastno vrgel vanjo list papirja in se potem utrnil v temo.

Katero ime zapade osveti Desetorice?

Koga bodo nocoj zgrabili?

Kdo bo jutri poginil?

In potem se iznenada še silneje, še neugnaneje zažene bučanje glasov v mračno doževo palačo. Tam trepečeta dož Candiano in doževka Silvia za svojega sina, vsa v grozi nad toliko priljubljenostjo, ki ga zaznamuje krvniku!

„Gospod!“ mrmra mati na tleh pred veliko negibno podobo Krista, „reši mojega otroka!“

In stari dož, bled in sivolas, govori za njo v goreči veri:

„Gospod! Če zahtevaš plačilo za to veselje, udari mene!“

Zunaj bobni bučanje rajajoče množice kakor gróm upora.

Moža gori na ploščadi napeto poslušata.

Eden od njiju, visok, z divjim ponosom na obrazu, iztegne takrat svojo pest proti množici.

„Le tuli, suženjska drhal! Že jutri boš pretakala krvave solze! Čuj, Bembo! Jih slišiš?... Svojemu Rolandu vzklikajo! Oh, to prekleto ime!... V možgane mi reže!... Poslušaj! Poslušaj!...“

„Slišim, gospod Altieri, slišim!... In priznati moram, da sta ti dve imeni, Rolandovo in Leonorino, kaj lep par!“

„Molči! Molči!“

„Jutri se zaročita!... In čez teden dni bosta že mož in žena! Odlična zveza, gospod...“

„Molči, peklenšček! Rajši kakor da se ta dva poročita, ju z lastnima rokama zabodem!“

„Oho, mar sovražite svojega dragega prijatelja Rolanda?“

„Da, sovražim ga, ker ljubi njo! Oh, ta ljubezen, Bembo! Ta ljubezen, ki me duši! Ali je možno toliko trpljenja, ne da bi človek od njega umrl? O, Leonora, Leonora! Zakaj sem te videl! Zakaj sem se moral zaljubiti vate! Prekleta naj bo moja mati, da je spočela mojo nesrečo, ko me je rodila!“

In ta mož, najmogočnejši med beneškimi patriciji, najstrašnejši iz Desetorice, ta Altieri, ki je sejal strah in grozo, kadar je stopal, nemo in mrko, po Benetkah — ta mož se je z obema rokama zgrabil za glavo in se razjokal.

Usmev prezira in strahu je raztrgal Bembo obraz, kakor razkolje časih mračno sivo nebo svinčen blisk.

„Ali čujete, gospod Altieri?“ je zdajci vprašal.

Iz Velikega kanala je vstajala harmonija ljubavne pesmi. Mehka poezija je bila v teh toplih in čistih ženskih glasovih, ki jih je ob imenu zveste ljubimke zastrl širok val sladostrastja.

Altieri je zmeden in trepečoč prisluhnil.

Zdajci so glasovi utihnili.

S spačenim obrazom, odrevenel od blaznega napora volje, se je Altieri obrnil proti stopnicam ploščadi.

„Kam, gospod kapetan?“ je zavpil Bembo in skočil predenj.

Brez besede mu je Altieri pokazal bodalo, ki ga je krčevito stiskal v pesti.

„Kaj se šalite, gospod?“ je zamrmral Bembo z jeguljastim glasom. Bil je že itak oduren, kadar je govoril, pa je bil vprav ostuden. „Ali se šalite? Če je komu ime Altieri in ima pod seboj dvajset tisoč oboroženih mož, če lahko doža odstavi in si posadi njegovo krono na glavo, če samo s prstom migne in človeku glavo oddrobi, če ima v rokah to strahovito in zanesljivo orožje, ki se mu pravi Svet Desetorice, potem, gospod, dajte si reči, bi bilo otročje, če bi se tak človek ponižal in udaril tekmeča, ki bi se ga rad iznebil! Vi ste v Benetkah Bog, pa hočete postati navaden morilec! Bežite no! Roland Candiano, Leonorin zaročenec, od bodala ne sme umreti!“

„Kam meriš?“ je zarenčal kapetan.

Bembo ga je pograbil za roko in ga potegnil s seboj na drugi konec ploščadi. Sklonil se je čez ograjo, iztegnil roko in rekel:

„Poglejte!“

Tudi Altieri se je sklonil.

Ta del Benetk je bil mrk in teman. Spodaj se je vil ozek kanal brez gondol, brez pesmi, brez luči. Z ene strani je ob njem vstajala doževa palača, staroslavna, težka in strašna; z druge strani kanala pa se je vzpenjalo mrko zidovje, ena izmed tistih nemih in ledenih podob hiš, ki ti ob pogledu nanje udari na dan znoj groze in bolečine: beneške ječe.

In med obema silnima gmotama pošasten vezaj, kakor raket nad prepodom, vozoča palačo tiranstva s palačo trpljenja...

Na tej krsti, razpeti nad črnimi valovi, se je ustavil Altierijev pogled.

Z grozo je odskočil nazaj in iz ust se mu je utrgal hripav krik:

„Most vzdihov!“

„Most smrti!“ je ledeno odgovoril Bembo. „Kdorkoli stopi nanj, dá za zmerom slovo upa-

nju, slovo življenju, slovo ljubezni!“

Altieri si je obrisal potno čelo. In kakor da je njegova vest vstala v poslednjem krču, kakor da se je zgrozila pred strahoto osvete, ki ga je prešinila tisti trenutek, je zajecjal:

„Pretevezo! Pretevezo, da ga dam zgrabiti!“

„Pretevezo bi radi?“ je zamolklo rekel Bembo in se z zlovesčim usmevom zravnal. „Idite z menoj, gospod Altieri!“

„Kam me vedeš, peklenšček?“

Bembo je z velikimi koraki odhitel na drugi konec ploščadi. In spet se je sklonil kakor prej, iztegnil roko in rekel:

„Poglejte!“

To pot je pokazal na palačo, katere pročelje iz kararskega marmorja in stebri iz jaspisa so odsevali svoje nezaslišano razkošje v vodah Velikega kanala.

„Palača kurtizane Imperije!“ je zamrmral Altieri.

Bembo ga je zgrabil za roko.

„Pretevezo bi radi,“ je zarenčal. „Tam doli jo dobite! Imperija, zloglasna in oboževana kurtizana, vam bo dala Rolanda v roke!“

„Mar ga sovraži?“ je zahropel Altieri.

„Ljubi ga!... Kurtizana Imperija trpi nocoj kakor zavrženka, kakor vi! Kurtizana Imperija ljubi Rolanda kakor ljubi patricij Leonoro, do oboževanja, do blaznosti, do smrti! In njena ljubezen, divja ko vaša, neutelšljiva ko vaša, gine v temi! In ta ljubezen odpira njej kakor vam vrata osvete... Idite, gospod, idite h kurtizani Imperiji!...“

II

Beneška zaljubljenca

Utihnili so poslednji glasovi ljudskega slavja. Benetke so se zazibale v sen; tiho so šumele vode njih kanalov in valovale kakor Amfitritini lasje. Marmorni stebri so se modrikasto svetlikali v blede luči meseca, ki je počasi plaval na dolgočasnem nebu. Mirno in pokojno so spale Benetke; vsa vrata so bila zaprta... Le žrelo pušice za ovad-

be je zijalo na stežaj, kakor grožnja, ki nikoli ne zaspi...

Na otočiču Olivolu, za cerkvijo Matere božje Formoške, posvečeno ljubezni — v njej se je namreč vsako leto poročilo dvanaest mladenk, ki jim je do to poklonila republika — se razprostira lep vrt.

Pod vrhom visoke cedre drobi slavec svojo vročo pesem, ki ji v dalji odgovarja sladko gostolenje penice. In zdi se, da noč z vso svojo dušo, razgrnjeno v prostranstvu, napeto prisluškuje temu duetu, ki ga šepetaje spremlja neutrudljivo mrmranje valov.

In pod to mogočno cedro, sredi rož, med vonjavami jasmina in geranije, se čuje v prelestnem pokoju noči šepet drugega dueta, dveh izvoljenih bitij, ki jima sije čelo v luči ljubezni: o n a in o n.

Neizrekljiv čar veje iz Leonore. Njeni gibi so polni miline, voljnost in energija se razodevata v njih; njena fina glavica izžareva nepopisljiv ponos. Velike rjave, malce svojeglave oči sijejo v nežnem lesku deviškega poguma; prečudna zmes brezskrbnosti in plahosti, koprnenja in ponosa, plemenite naivnosti in kipeče mladostnosti je v njej. Take so utegnile biti mlade boginje pogankega starega veka.

Pogled na Rolanda zbuja vtis prirodne sile. Celó zdaj ko je pri miru, se iz slednje njegove kretnje razodeva nenavadna moč. In vendar je le srednje postave, prej droban in vitek, s finimi, skoraj nežnimi rokami. Viharnost temperamenta izdaja utrip žil na sencih; njegova usta, malce posmehljiva, pripravljena na kruto zavrnitev, razodevajo v nasmešku plemenitost velike duše. V njem čutiš moža, ki je slep v jezi, a velikodušen v odpuščanju, moža, ki ne ve, kaj je nevoščljivost, in gori za junštva, pripravljen, da preobrne svet.

In oba skupaj tvorita par kipeče harmonije, ki navdaja z občudovanjem umetnika in pesnika. — pa ljudstvo, beneško ljudstvo umetnikov in pesnikov, ki ju je krstilo „Beneška lju-

bimca“, kakor da vidi v njih živo sliko vsega, kar je svetlega, močnega in očarujočega v Kraljici morja!

Pod košato cedro sta se sestala; pa ne govorita o ljubezni... Čemu? Saj jima ljubezen prekipeva! Od sleherne kretnje jima vse bitje pritajeno zadržeta; sleherna beseda je pesem njune ljubezni. Le zdaj pa zdaj se najdejo njune roke.

Polnoč bije. Ljubimca se zdrzeta: napočila je ura, ko se vse te tri mesece, odkar ima Roland dostop v hišo Dandolov, vsak večer razstaneta.

„Ostani še, gospodar moj,“ vzdihne Leonora.

„Ne,“ se resno nasmehne Roland. „Plemeniti Dandolo, tvoj oče, mi je velel priseči, da bo vsak dan o polnoči konec najine sreče, do drugega dne... vse do tlej, dokler ne napoči dan, ko najina sreča ne bo več poznala konca ne mej...“

„Pa zbogom, sladki moj ljubljenc... Do jutri!... O, kdaj pride ta jutrišnji dan!...“

„Pride, čista moja zaročenka! Jutri bova v palači tvojega očeta, pred vsemi beneškimi patriciji izmenjala simbolični prstan; in čez teden dni, duša moja, bova združena za zmerom... Idi!... Spavaj v miru, saj bedi moja ljubezen nad teboj, kakor bede zvezde tam gori nad jasnino neba.“

„Povej... o, povej še kaj!...“

„Zaspi kmalu, da te pripeljejo sanje k meni, kakor me moje sanje vodijo k tebi v spanju...“

„Ljubljenc moj, kako me poživlja in dviga tvoj glas! Oh, zakaj moram še čakati, da bom tvoja, vsa tvoja!... O, Roland, zaročenec moj, vse moje bitje vzdrhti vsak večer v trenutku tesnobe, ko se razstaneva... In nocoj me še bolj ko drugače navdajajo hude slutnje... Zdi se mi, da nama nebo in zemlja zavidata najino srečo... in da preži v tej blagi noči nesreča na najino ljubezen...“

„Otrok!“ se nasmehne Roland. „Česa se bojiš?... Izpovej se svojemu možu!...“

„Svojemu možu! O, ta beseda... ta sladka beseda, Roland...“

prvič si jo izgovoril nocoj, in vsa pijana sem je...“

Prišla sta do vrtnih vrat.

Roland jih je na pol odprl.

Pogledata se, in v njunih očeh je nedolžen in vzvišen ponos... Od koprnenja jima udi drhte; njune trepečoče roke se iztegnejo, drgetaje približata ustnice in jih zamiraje od sreče strneta v svoj prvi poljub...

Tam pod veliko cedro je utihnil slavec; le dih harmonije je vstal v prostrano tišino nočnega miru...

Leonora se je odtrgala in zbežala, odnašaje s seboj na drgečočih ustnah občutek tega poljuba, mogočni, nepozabni občutek, ki ji je potegnil s čela vso kri in zvaloval deviške prsi.

Roland je zaprl vrata; pozablja vse okoli sebe v svoji sreči je krenil ob zunanji strani vrtnega zidu, zavil mimo stare cerkve in se obrnil proti gondoli, ki ga je čakala ob nabrežju.

Tedajci pa je pretrgal nočno tišino presunljiv krik:

„Na pomoč!... Morilci!... Na pomoč!... na pomoč!...“

III

Kraljica kurtizan

Rolandu je bilo, kakor bi ga bil kdo iztrgal iz prelestnih sanj; zdrznil se je in pogledal okoli sebe. Kakih dvajset korakov v smeri proti kanalu je nejasno razločil klopič ruvajočih se ljudi. Izdrl je svoj težki meč, ki ga je imel vedno pri sebi, in se zagnal proti njim.

„Pogum!“ je zavpil. „Pogum!“

V nekaj trenutkih je bil pri njih in zagledal mlado žensko, ki je bila omahnila na kolena, okoli nje pa sedem ali osem razbojnikov, ki so jo očitno hoteli oropati draguljev.

„Na pomoč!“ je vnovič zavpila neznanka.

Nato se je brez zavesti zgrudila na tla.

„Nazaj, razbojniki! Nazaj, nočni psi!“

Napadalci so se obrnili in dvignili bodala; njih renčanje je v resnici spominjalo na pobesnele pse.

„Nazaj tudi ti!“ je zatulil eden od njih, orjak z mišičastimi rokami in krvavimi očmi.

Obkolili so mladega moža, ki je grozeče zavihtel svoj leskečoči se meč. Prav takrat se je prikazal mesec in mu posijal v obraz.

Razbojniki so odreveneli.

„Roland Candiano!“ so zamrmrali pol v strahu, pol v spoštovanju. „Roland Močni!... Bežimo! Rešimo se!“

Slepo so se zagnali v beg.

Toda orjak je ostal!

„Ohe!“ se je zarežal. „Tak ti si tisti, ki mu pravijo Roland Močni!... Prav!... Meni pa je ime Scalabrino!“

Scalabrino! Strašni razbojnik, ki je petnajstočetrttega na nezaslišano drzen način ustrahoval vse Benetke!... Bilo je 15. avgusta, ko se je kakor vsako leto vršila svečana poroka dvanajstih beneških mladenk na troške republike. Po starodavnih šegah so bile mlade neveste v srebrnih oklepih, vsaka je imela biserno ogrlico in druge dragocenosti, ki so jih hranili v državni zakladnici za te svečanosti. Scalabrino se je izkrcal s petdesetorico tovarišev pred cerkvijo Matere božje Formoške. V trenutku, ko so se neveste v srebrnih oklepih pokazale iz cerkve, so razbojniki navalili nanje in v strašni zmedi, ki je nato nastala, se je Scalabrinu posrečilo spraviti vseh dvanajst mladenk na korzarsko ladjo, ki je tako hitro odplula, da je zasledovalci niso mogli več dohiteti. Teden nato je Scalabrino vseh dvanajst devojč poslal nazaj v Benetke; njih devišstvo je ostalo nedotaknjeno, obdržal pa si je razbojnik srebrne oklepe in biserne ovratnice.

Ob Scalabrinovem imenu je Roland izzivalno vtaknil meč nazaj v nožnico.

To naj bi pomenilo:

„Proti tebi, razbojnik, je meč odveč!... Zadosti bo pest!“

Orjak se je z dvignjenim bodalom zagnal nanj.

Toda ni še napravil koraka, ko se je zamajal, omamljen in oslepljen od krvi. Roland ga je bil dvakrat, trikrat sunil s pe-

stjo v obraz, s tako silo, da bi bil podrl vsakogar drugega, samo tega orjaka ne.

Scalabrino je izpustil nož.

Toda še tisti mah se je zvravnal in se z golimi rokami vrgel proti Rolandu.

Boj je bil nem in ogorčen; trajal je komaj minuto.

Potem se je orjak iznenada zavalil po tleh. Roland je pokleknil na njegova prsa in dvignil bodalo.

Scalabrino je vedel, da ga čaka smrt, zakaj po takratnih običajih premaganec ni smel pričakovati milosti; njegovo življenje je pripadalo zmagovalcu.

Prekrižal je lehti, pogledal Rolandu v oči in rekel brez trepeta:

„Močnejši ste. Ubijte me!“

Roland je vstal, spravil bodalo in odgovoril:

„Nisi se bal: zato ti prizanesem.“

Scalabrino se je spravil na noge in bilo mu je, kakor da sanja. Ves sključen je tiho zajeceljal: „Gospod... izpovem vam vse po pravici...“

„Idi... tudi to ti prizanesem!“

„Gospod!...“

„Idi, ti pravim!“

Orjak je ošinil mladega moža z očmi in v njegovem pogledu je bilo nekaj kakor pomilovanje in sočutje. Potem je brezbrizno skomignil z rameni, se obrnil in izginil v temo.

Takrat se je Roland sklonil k neznanki, ki jo je rešil.

Duša in oči mladega moža so bile še polne Leonorine podobe; toda njegova umetniška narava je bila sprejemljiva za vse oblike lepote.

Ko se je sklonil, je osupnil od presenečenja in nehote mu je ušel pritajen vzklík:

„Kako čudežna lepota!“

Takrat je neznanka odprla oči.

Zagledala je Rolanda.

Drget ji je stresel telo.

Njena bledica se je izpremenila v temno rdečico; oprla se je na roko, ki ji jo je Roland ponudil, in vstala; njena roka je gorela od vročice. Vsa trepečoča je uprla v Rolanda svoje oči in mladega moža je ob tem po-

gledu obšel čuden nemir. Nato se je boječe ozrla okoli sebe, kakor bi jo bilo strah, da se nepadenci ne vrnejo.

„Ne bojte se, gospa,“ je preprosto rekel mladi mož. „Lopovi, ki so se vas predrznili napasti, se ne povrnejo.“

Tedaj so se njene zametnočne oči spet obrnile k njemu; njih lesk se mu je zdel v temi neizrekljivo mehak.

„Vi!“ je šepnila in sleherni tresljaj njenega glasu je bil vroč poljub. „O, dvakrat je rešen človek, kogar rešite vi...“

„Gospa,“ je rekel mladi mož, v zadregi nad tem gorečim izlivom, ki ga ni razumel in ga je pripisoval vznemirjenju nad prestano nevarnostjo.

Ona pa mu ni dala, da bi nadaljeval; prijela ga je za roko in se mu obesila za komolec.

„Bojim se!“ je zamrmrala. „Oh, tako se bojim... Zaklinjam vas, spremite me domov... ne odbijte mi te prošnje!“

„Gospa, moje ime je Roland Candiano, in bi bil nevreden slavnega imena, ki ga nosim, če bi vam odrekel zaščito, ki bi jo v tem trenutku vsak Benečan smatral za svojo sveto dolžnost!“

„Hvala! O, hvala!“ je vzklíknila z istim vročim glasom.

Potegnila ga je s seboj.

Kakih dve sto korakov nato se je ustavila ob kanalu.

Tam je čakala razkošna gondola. Stopila sta vanjo in sedla pod svilnat, z zlatom tkan šotor. In čolnar, velik Nubijec v tuniki iz bele svile, je pognal čoln po vijugastih strugah kanala.

Nič nista govorila — njega so spet prevzele ljubavne sanje in drhteč od neizrekljive sreče je mislil na jutrišnji dan, ko mu bo njegova Leonora pred zbranimi beneškimi patriciji nataknila na prst zlati prstan, zunanje znamenje svoje ljubezni... ona, božanska Imperija, pa je trepetala v viharju neutešenih strasti, ki je divjal v njenih prsah.

Imperija!

Slavna, blesteča rimska kurtizana, ki jo je v Benetke pripeljal Davila, najbogatejši Be-

nečan, najuglednejši član Sveta Desetorice!...

Imperija, ki so jo pesniki slavili kot lepšo od toli proslule Lukrecije Borgije!...

Imperija, tako lepa, tako oboževana, da so ji Rimljani, ko je odhajala iz Rima, v priznanje njene lepote postavili javen spomenik kakor kaki boginji!*

Da! Bila je Imperija!

Roland jo je poznal samo po slovesu. Toda ko se je naposled gondola ustavila in sta stopila na suho, ko je zagledal dvajsetorico slug, ki so se zgrnili okoli njegove spremljevalke, ko je z enim samim pogledom objel vse belo marmorno pročelje s kipi, jaspisovimi stebri in zidci, nazobčanimi ko čipke — tedaj se je zavedel, kje stoji in kateri ženski je storil viteško uslugo.

Opazila je njegovo zmedo in ga prijela za roko.

„Bodite velikodušni do kraja in počastite to hišo s svojo navzočnostjo! Drugače bom morala misliti, da ste me samo zato rešili, da me potem ponižate...“

Njen goreči glas ga je rotil... Mladi mož je vstopil!...

Šel je za kurtizano po marmornem vestibulu, čigar vhod je zagrinjal velikanski belordeče progast zastor.

Zavil je po marmornih stopnicah. Na vsaki od njih je stala dragocena posoda z eksotičnimi rastlinami. In potem se je njegovim osuplim očem odprla vrsta dveh, treh prostranih dvoran z dragocenim pohištvom in razkošjem, preračunanim na to, da pogrezne čute v omamno naslado ljubezni.

Ljubezen!... Vse v tej palači jo je oznanjalo in proglašalo njeno moč.

Roland se je mahoma zagledal v ozračju razbrzdane nečistosti, sredi greha v njegovi največji popolnosti.

Imperija ga je vedla v dvorano, polno redkih cvetlic, indij-

* Ta spomenik so podrli šele pod konec 18. stoletja. — Imperijo so opevali v latinskih in italijanskih stihih. Njene sobane so bile baje tako razkošne, da je španski poslanik pljunil nekemu lakeju v obraz, češ da ne najde drugega prostora za to.

skih zaves in preprog, nagih marmornih kipov in slik, vrednih kneževskih palač v Florenci in Ferrari, bogatih zrcal in svečnikov iz suhega zlata, ki so razodevali bogastvo, rafiniranost in umetniški okus kurtizane, za katero je bogati Davila zapravil že tri četrtine svojega velikanskega imetja.

Roland je obstal.

Imperija je čutila, da hoče oditi.

Z migom roke je odslovila str žajke, ki so žc hitele pripravljati mizo.

„Ali nočete sestiti?“ je vprašala z drhtečim glasom.

„Gospa,“ je odgovoril Roland, „zdaj, glejte ste doma in popolnoma na varnem. Če bi še delj ostal, bi to skromno uslugo, ki mi je bilo veselje in čast, da sem vam jo mogel storiti, utegnili zaigrati in postati nadležen.“

„Nadležni! Vi! O, gospod, vaše krute besede so mi dokaz, da nočete brati v mojih očeh, kaj se godi v mojem trpečem srcu!“

Roland je začutil, da se pripravljajo stvari, ki jih ne bo moči več popraviti. Zato je rekel z zelo mehkim glasom:

„Gospa, najini poti sta različni. Toda ko se poslavljam, vas zaklinjam. verjemite mi, da odidem s tega srečanja z globokim spoštovanjem do vašega poguma in iskreno hvaležnostjo za veliko milost, ki ste mi jo naklonili s svojim gostoljubjem.“

Stopila je predenj, težko sopeč, gnana od tiste silne strasti, ki časih iznenada navali na ženske v minutah duševnih razdorov. In njen izpremenjeni glas, hripav od ihtenja in lomeč se od strasti, je s tragično neizprosno razgalil njeno v krčih zvižajočo se notranjščino:

„Tak ne vidite, da vas ljubim! Ne vidite, da vam ponujam žgočo ljubezen svojega srca in strast svojega telesa! Ne, nočete videti! Kakor ne vidite, da vam že tri mesece kakor senca sledim korak za korakom!“

„Gospa... milost!... Osvestite se!...“

„Ali veste, zakaj sem pustila Rim in svoje tri palače, svoje pesnike in umetnike in ljudstvo,

ki je klečalo pred menoj? Ali veste, zakaj sem šla z Davilo v Benetke? Ker sem lani zagledala vas, ko ste prišli kot poslanik k papežu! Ali veste, zakaj sem dala zgraditi to palačo ob Velikem kanalu? Da sem mogla vsak dan opazovati vašo gondolo, kadar je plula mimo. Ali veste, zakaj nisem štela milijonov, ko sem si okrasila to stanovanje? Ker sem hotela napraviti iz njega svetišče najine ljubezni! O, Roland, Roland! Kako strašen prezir berem v vaših očeh!... Oh, ubijate me!...“

„Ne preziram vas,“ je rekel mladi mož z isto mehko kakor prej. „Pomilujem vas...“

V divjem besu je bruhnila:

„Pomiluješ me! Ha, ha... Potem bi mi bil že ljubši prezir... Pa ne! Le pomiluj me! Saj me lahko pomiluješ! Ni je nesrečnejše ženske od mene, ker ni ženske, ki bi tako ljubila ko jaz! Le pomiluj me! Zakaj strašni so črvi, ki me glodajo, in nihče ne pozna pošasti ljubosumja, ki me žro, kadar mislim na ono, ki jo ljubiš, na to Leonoro, ki...“

„Nesrečnica!“ je zagrmel Roland.

Vsa kri mu je izginila z obraza, ki je postal mrliško prsten. Vzdignil je roko, kakor da hoče razčehnuti usta, ki so oskrunila ljubljeno bitje. Toda roka mu je spet težko padla nazaj.

„Z bogom, gospa,“ je rekel iznenada z izpremenjenim glasom.

In je planil ven.

Imperija je hropeč, ranjena v srce, pijana strasti in mržnje, jela trgati tenčico, ki je pokrivala njeno prelestno telo, in se ihte vrgla na levjo kožo na tleh, grizoč si pesti, da bi udušila kriv.

Zdajci pa so ji obvisle oči na nekem človeku, ki je stal s prekrižanimi rokami na pragu in jo gledal.

Temu človeku je utegnilo biti štirideset let. Bil je lepe postave in njegov obraz je razodeval moški ponos. Za pasom je imel čudovito lep meč z ročajem, polnim vdelanih demantov. Težka zlata verižica je prepenjala

njeov suknjič iz črnega žametá!

Imperija je planila s krikom na noge.

„Giovanni Davila!“

Stopila je proti njemu:

„Ali ste kaj videli?“ je vprašala hlipaje.

„Vse!...“

„Ali ste kaj čuli?“

„Vse!...“

Iz njenega grla se je utrgal divje blazen hrohot. On pa je z ledenim glasom nadaljeval:

„Umrli boste!... Ha, zato ste šli z Giovannijem Davilo v Benetke, zato, da se sestanete z Rolandom Candianom! Vsa čast, gospa, vaši nesramnosti! Občudovati moram usodo, ki si je za to izbrala dediščino Davilov! Zato so torej moji predniki prelivali kri, križarili po morjih, bojevali stotine bitk in proslavljali naše ime, ki je zapisano v zlati knjigi republike — zato, da postane to ime junakov nekega dne igrača počestnice in predmet zasmeha vseh Benetk! Jaz, nevredni potomec rodu velikarov, sem hotel iz vas napraviti patricijko in pokriti vašo sramoto z osmimi stoletji časti! In vse to samo zato, da lahko zadostite svojim kurtizanskim pohotam!... Tako so moja mati in mati moje matere in babica in prababica, kakor daleč sega moj rod, hranile in varčevale in gradile kneževsko imetje — zato, da si boste vi nekega dne lahko postavili nečisto svetišče za svoje vsakodnevne ljubimce!“

„Svetišče!“ je zarjula Imperija. „Še sam ne veš, kako pravo besedo si rabil... Pridi in poglej!“

V skoku se je zagnala proti neki zavesi, jo strgala na tla, pritisknila na gumb in planila v sobo, ki se je odprla pred njo.

Giovanni Davila, ki se je bil s penami na ustih vrgel za njo, je obstal vkopan kakor pred prizorom iz fantastičnih sanj.

Soba je bila majhna in skrivnostna, brez vsakršnega pohaštvanja. Nje stene so pokrivalo svileni, z zlatom vezene tapete. V svetlini iz zlatih svetil so govorile planenke, da je jenalo videti

V ozadju so stale na srebrnih trinožnikih tri kadilnice in razširjale omamen vonj. Nad njimi pa je kakor svetniška podoba nad oltarjem visela v zlatem okvirju slika Rolanda Candiana — umetniško delo od Boga izvoljenega slikarja.

Polnaga, vsa drhteča v zamaknenosti strasti, se je spustila Imperija na kolena in iztegnila svoje božanske alabastrske roke proti podobi.

Giovanniju Davilu je kri zalila oči in obraz mu je spačil brezumen bes.

„Izmeček pekla!“ je zarjul. „Dokončaj med zavrženci svoje bogokletne molitve!“

In opotekaje se od gneva je izdril bodalo in se zagnal nanjo.

Imperija se je vrgla kvišku; tisti mah je bil Davila že pri njej.

„Umril!“ je zahropel. „Toda ko boš poginjala, vedi, da bom tvoje truplo vrgel beneškemu krvniku, da ga obglavi, in potem šele v kanal, da ga ribe požro!“

Njegova roka je zamahnila. Toda Imperija je hitro ko bli-k prestregla njegovo laket, z nečloveškim naporom jo je potegnila k sebi in zasadila svoje zobe v njegovo zapestje... Bodalo je zdrknilo na tla... Tisti mah ga je že pobrala in ga do ročaja zadržala Davila v prsa.

Nesrečnež je brez glasu, kakor posekan telebnil na tla pred veliko podobo, ki se je lesketala iz zlatega okvirja...

Imperiji so od groze izstopile oči; upiraje jih v krvavo truplo na tleh se je mehanično, korak za korakom umikala k vratom.

Takrat pa se je neka roka dotaknila njenih golih ramen...

Z blaznim strahom se je obrnila, pripravljena na nov umor, in zagledala prstén, pošastno se režeč obraz.

IV

Zaroka

Drugi dan okoli devetih zvečer je bila doževa palača svečano razsvetljena. Ogromna stavba v mračnih oboki in stebrovji je nenadoma dobila prijaznejši, svetlejši obraz...

Vse Benetke so bile na nogah. Ljudje so vrveli okoli palače in se vozili po kanalih, kjer so se neštete gondole zadevale druga ob drugo. A množica ni pela ne rajala kakor prejšnji večer; zamolklo, pridušeno mrmranje je vstajalo iz nje. Bilo je kakor sredi oceana ob uri nevihte, a nihče ni poznal globljih vzrokov tega mračnega razpoloženja.

Vrh stopnic pri vhodu v prostrane in razkošno opremljene sprejemne dvorane je stal dož Candiano, oblečen v vojaško obleko. Sprejemal je beneške in podeželske patricije, ki so se mu prišli poklanjat.

Zraven njega je stala doževka Silvija. Njen obraz je bil nenavadno bled; z nekim nemirom se je zahvaljevala za čestitke in njen pogled je prodiral v dušo teh ljudi, kakor da hoče razbrati skrivnost njihovih misli: ali pomenijo srečo njenemu sinu, ali nesrečo?

Saj je bilo res čudno gledati goste v svečanih oblačilih s težkimi bojnimi dvoreznimi meči, in ne z lahкими bodali. Gotovo so imeli tudi železne srajce pod žametastimi jopiči, kakor se je pod smehljaji žensk jasno razodevala groza.

Kaj se je pripravljalo?

Zakaj se je z ženitovanjskimi slavnostmi družilo mrmranje ljudskega nezadovoljstva?

Kdo je bil raztrosil glasove, ki so se širili med množico kakor veter, ko zajame gozd... glasove o nečem neznanem, zloveščem, ki jim nihče ni vedel izvora?

Leonora in Roland sta sedela drug zraven drugega v veliki dvorani s stropom, bogato okrašenim z neprecenljivimi freskami. Obema je sreča sijala z obraza.

Dandolo, potomec tistega doža, ki je napisal prvo zgodovino Benetk, je stal kraj svoje hčere in tudi v njegovih očeh je sijal neznan mir, ki je tlel med množico gostov.

Roland je vsakemu došlecu segel v roko in se jecljaje zahvaljeval za čestitke, dajajoč tako duška svoji sreči, ki mu je v prekipevanju hotela zadržati

vrat. In njegov vase obrnjeni pogled se je zdel, da gleda stvar, ki jih vidi le on sam.

V bežnih slikah so hitela mimo njega otroška in deška leta. Videl se je, kako teka po nabrežjih, raztrgan in polnag, neprestano se pretepajoč in izzivajoč, družec se najrajši s čolnarji in ribiči. Spomnil se je, kako rad je dražil vohunc Desertorice in jim nekega dne zamahnil žrelo za ovadbe, kako je izdiral meč na Rialtu za pogled iz lepih dekliških oči in pel zvečer podoknice pod balkoni...

In to prekipevajoče življenje se ni uneslo niti tedaj, ko je njegov oče postal dož... dokler ni nekega lepega poletnega večera obvisel na njem Leonorin pogled.

O, ta prvi pogled!

In zdaj sedi kraj njega, v palači njegovega očeta, ona, izvoljenka njegovega srca, njegova oboževana ljubezen!

„Bodite srečni, Roland Candiano!“ je takrat pozdravil neki gost in iztegnil roko.

„Hvala vam, dragi Altieri, hvala!... Dober prijatelj stel!“

„Tudi vi ste mi dober prijatelj... bodite srečni, Roland Candiano!“

„In vi, dragi Bembo! Tudi vi ste prišli! Še pomnite najine barokole in balade? Še jih bova zlagala, kaj? Vaši stihi so nebeški!“

„Predobri ste, gospod,“ je odgovoril Bembo, sključen v dve gubé.

In potem se je zravnal in se nasmehnil.

„Kaj vidim?“ je vzkliknil. „Kam so vas posadili, gospod? O, to je slabo znamenje!“

Pokazal je z roko na lesni vklad na zidu, kamor so bili — slučajno ali namenoma — postavili Leonorin in Rolandov stol.

Roland se je obrnil.

Tudi Leonora je pogledala na zid in prebledela.

Po vsej dvorani so visele druge zraven druge v zlato obrobjenih vkladnih slike beneških dožey... Le v enem teh vkladov je bil namestu slike samo napis.

In ta napis se je glasil:

„Tu je prostor za doža Marina Faliera, obglavljenega za storjene zločine.“

Ko se je Roland obrnil po Bembo, se je bil že izgubil med množico.

„Strašno!“ je vztrepotala Leonora.

„Dete moje, kaj si mar resno vzela Bembovo šalo?... Pomiri sel... Glej, bliža se ura... Ravno prihajata moj oče in mati... Leonora, napočila je blagoslovljena minuta, ko si bova izmenjala prstana...“

„Ljubljenec, tvoja sem...“

Takrat so se zdajci postavile pred vrata oborožene straže. Molk groze je legel na prostrano dvorano. In zdaj je stopil iz množice neki mož v spremstvu dveh glasnikov in rekel razločno in na glas:

„Jaz, Foscari, veliki državni inkvizitor, izjavljam, da je med nami izdajalec, upornik in zatrotnik. V imenu republike prihajam, da ga zgrabim!“

Foscari je bil takrat v najlepši dobi svojih let, mož orlovskih oči in nezaupljivega čela. Ko je zdaj stopal čez dvorano, se je množica s strahom razmikala pred njim.

Dož Candiano je videl, da gre proti njemu; njegove trepetočne roke in posinele ustnice so izdajale jezo in gnev, ki sta divjala v njem.

In ta gnev, na čigar dnu je tlel neznan strah, kakor pred bližajočo se katastrofo, je tedaj udaril na dan:

„Taka sramota na tem kraju! In na tak večer! V doževi dvorani! Kogarkoli obtožujete, gospod Foscari, moj gost je! In pri vseh žeblih Kriščevega križa: nihče ne bo rekel, da je Candiano kršil gostoljubje!“

Foscari se je zravnal v vsej svoji velikosti in njegov pogled je zletel po zbranih gostih. Bil je kakor strašna utelesba beneškega zakona — groznega in neizprosnega zakona, ki ne pozna usmiljenja.

In počasi je izpregovoril:

„Gospod dož in vi drugi! Šest let je tega, kar sem dobil ovadbo proti škofu Pisaniju. Tudi ta-

krat je bilo nekaj v zraku kakor nocoj. Kakor nocoj je grozil upor mornarske drhali. Minuta obotavljanja in država bi bila izgubljena... Bilo je na praznik Marijinega vnebovzvetja. Ob času velike maše... Šel sem v cerkev svetega Marka in krenil proti oltarju. Tam sem se ustavil ravno v posvečenem trenutku, ko se je škof obrnil, da dvigne monštranco pred klečečimi verniki. Kaj sem potem storil, vsi veste: človeku, ki je bil gost Boga, sem jaz, Foscari, položil roko na ramo in ga proglasil za jetnika!“

Predstavlajte si tisto nedopovedljivo tesnobo in nenadno odrevenelost, ki udari v človeka po oglušujočem tresku. Tako so oledeneli vsi, ki so bile priče temu prizoru.

Le Bembo je ohranil hladno kri.

Nagnil se je k Altieriju in mu nekaj zašepetal na uho.

Altieri je prebledel.

„Skrajni čas je!“ je zagodrnjal Bembo. „Tak idite žel!“

Tedaj je Altieri stopil proti Rolandu Candiano. Vse to je trajalo komaj sekundo.

Foscari je povzel:

„Gospod dož, kar sem storil v hiši Boga, mi nobena sila na svetu ne more ubraniti, da ne bi storil v vaši hiši! Candiano, pozivam vas, da mi odgovorite: ali se mislite tu, v doževski dvorani, upirati zakonom, ki so doži prisegli, da jih bodo ščitili?“

Candiano je prepadeno pogledal po dvorani.

Okoli sebe je videl dva tisoč svojih gostov: nemih, s pobešenimi glavami, negibnih.

In da bo prispodoba z nevihto še popolnejša, je takrat v mrtvaško tišino udarilo od zunaj zamolklo rohnenje množic.

Doža je mahoma obšla boleča zavest nemoči...

Z davečim se glasom je vprašal:

„Koga obtožujete?“

„Rolanda Candiana!“ je odgovoril veliki inkvizitor.

Dva krika sta pretrgala tišino, dva presunljiva, obupna krika, in dve ženski sta se instin-

ktivno vrgli proti Rolandu, ki se je z bliskajočimi se očmi obrnil proti Foscariju...

Silvija in Leonora, mati in ljubinka, sta se z rokami oklenili mladega moža in divje vrgli glavo nazaj, kakor bi hoteli reči:

„Iztrgajte nama ga, če se upate!“

Dož Candiano je hripavo zajčal:

„Moj sin!... Moj sin, pravite, da je zarotnik in izdajalec!...“

„Ovadba je nedvoumna!“

„Nesramna je in laž!“

Stari Candiano si je strgal z glave doževsko krono:

„Prej se bo ta krona izpremenila v železno verigo okoli mojega vratu, kakor bom pustil, da bi zgrabili mojega nedolžnega sina!“

In med tem ko je iz množice vstal vihar krikov in groženj, je dož izdrl svoj težki meč.

Prav tisti trenutek je Altieri prišel do Rolanda Candiana in mu hlastno in s pobešenimi očmi zašepetal:

„To so uprizorili sovražniki vašega očeta, da bi ga nagnali v obup in pogubili... Vdajte se, Roland! Za vaše življenje jamčim jaz!... Čez eno uro bo vse spet v redu!“

Teh besed ni slišal samo Roland, čuli sta jih tudi Silvija in Leonora. Altierijev vpliv v Svetu Desetorice je bil prav tako znan kakor njegovo prijateljsvo do doževega sina.

Ženi sta se oddahnili. To priliko je porabil Roland, da se je izvil iz njunega objema.

Pograbil je Altierija za roko: „O, zvesti prijatelj!... vaša bistrovidnost bo rešila mojega očeta... poslej vladaj med nama pobratimstvo do smrti!“

In Roland je planil k dožu Candianu, ki je bil potegnil meč, da zbere svoje zveste okoli sebe. Toda komaj pet ali šest jih je stopilo k njemu...

„Oče!“ je zavpil mladi mož.

Candiano se je zbegano obrnil in spoznal svojega sina. Njegov gnev se je v trenutku stopil in se umaknil obupu, ves njegov odpor se je izpremenil v žgočo bolelost. Ihté je razprostrl roke.

Oče in sin sta se objela. Foscari pa je s strahotnim mirom čakal. Patriciji so se obrnili stran — ali jih je bilo sram lastnega izdajalskega molka?

Roland je bil nekaj rekel očetu na ušesa.

Kaj mu je govoril tisto sekundo, ki je morda pomenila slovo za zmerom? Ali je vlival tolažbe v starčevo dušo? Ali mu je šepetal skrivnostno svarilo?

Zdajci se je dož odtrgal od sina. Njegov pogled je obletel dvorano, nato pa se je ustavil na Foscariju.

„Gospod Foscari,“ je rekel z glasom, ki se je trudil, da bi bil miren, „moj sin je nedolžen in zahteva, da to proglasi najvišji Svet. Storite torej svoje delo, kakor sem jaz storil svojo dolžnost. Naj se takoj sestane sodišče!“

„Sodišče čaka!“ je ledeno rekel Foscari.

Dož se je stresel. Torej je bilo že vse pripravljeno za sodbo!

Kdo je vse to uprizoril? Kdo ga je hotel zadeti v njegovi sreči? Njegov pogled je poln groženj in obupa zbežal po ljudeh, ki so stali okoli njega.

„Preklet naj bo strahopetni ovaduh!“ je zamrmral. „Iskal ga bom in našel v temi, kjer se skriva! In potem naj se me boji! Zakaj osveta bo še strašnejša kakor je bila ovadba podla!“

Na glas pa je rekel Rolandu:

„Idi, sin moj! Rekel si, naj čakam eno uro. Idi, čez eno uro te bom tu pričakoval.“

„Gospod Foscari,“ je s hladnim mirom rekel Roland, „izročam vam svoj meč. Pripravljen sem stopiti pred sodišče!“

Veliki inkvizitor je dal znamenje. Deset, dvanajst straž je stopilo naprej, njih oficir pa je zgrabil mladega moža za komolec. Toda ni ga še prav prijel, ko je zletel po fleh in s čela se mu je vdrla kri: Roland mu je bil naglo ko blisk zadal strašen udarec.

Drget je stresel množico. Oficir je vstal, si obrisal čelo in se brez besede umaknil.

„Da se razumemo, gospod inkvizitor,“ je rekel Roland z

usmevom, ki ga je delal strašnega. „Pred seboj imate svobodnega moža. Le iz lastne volje se podvržem najvišjemu Svetu. ZAPOVEJTE TOREJ STRAŽAM, NAJ SE UMAKNEJO. PA BRŽ, ČE BI SMEL PROSITI...“

Foscari je v trenutku pregledal položaj. Zavedel se je, kaj je Roland: mož, ki bi kljuboval celi vojski in spravil vse mesto na noge. Od zunaj so butali valovi upora.

„Prav!“ je rekel z istim ledenim glasom, „Nihče se vas ne bo dotaknil. Idite za menoj, Roland Candiano!“

„Pred vami!“ je odgovoril mladi mož.

„Roland!“ je kriknila Leonora in iztegnila roke.

Roland se je obrnil in videl svojo zaročenko, ki se je blede ko zid opirala na njegovo mater, da ne bi padla. Videl je žar ljubezni v njenih lepih očeh, ki jih je zastirala bolelost. Videl je svojo staro mater na robu obupa; le drgečoč ustne so izdajale, da je še življenje v tem voščenem obrazu. Videl je svojega strtega očeta sredi molčečih patricijev. Ta prizor žalosti in groze je ostal v njegovih očeh do smrti.

„Roland!“ je v drugič kriknila deklica.

Z nadčloveškim naporom je udušil blazno izkušnjava, ki ga je hotela premagati. V spomin so mu prišle Altierijeve besede. Če se upre, bo njegov oče izgubljen!...

„Čez eno uro, Leonora! Čez eno uro, mati! Čez eno uro, oče!“

S čudno trdnim glasom je izrekel te besede. Nato pa se je obrnil in krenil proti vratom v ozadju, pred velikim inkvizitorjem, kakor je rekel, med skupinami gostov, ki so se mu z grozo umikali.

Ko je bil že na pragu, je poslednjič začul Leonorin krik — srce trgajoč krik, kakor slovo žive žene od mrtvega moža, ki ga spuščajo v zemljo:

„Roland! Roland!“

Obstal je in vztrepetal, bled ko mrlič.

Eh, kaj se mu more zgoditi! Česa naj se boji? Eno samo besedo poreče, in ovadba bo ovržena — in oče rešen...

Stopil je čez prag!... Velika, težka vrata so se zaprla za njim!...

V

Svet Desetorice

Dvorana Sveta Desetorice se je nahajala v doževi palači, kjer je bila tudi dvorana državnega inkvizitorja. Svet Desetorice in inkvizitorji so stanovali v senci dožev; dve čeljusti istih klešč, vedno pripravljene zdrobiti, kar jima pride pod zobe. Če je bil dož slavehlep in brezobziren, je poizkusil dobiti v svoje roke obe kleščnici, in tedaj so se klešče zasekale v ljudstvo. Če pa je bil mož svobodoljubja, če je prišel v nemilost pri patricijih kakor Candiano, so se čeljusti strašnega političnega stroja zagrizle vanj.

Foscari je stopil v dvorano Sveta Desetorice. Sédel je na visok stol iz rezljanega lesa nasproti desetim drugim stolom, ki so bili vsi zasedeni razen enega: Davilovega!

Veliki inkvizitor je bil vstopil sam.

Kaj se je zgodilo z Rolandom?

Skrivnosti državne inkvizicije so bile strašne — eno teh skrivnosti bomo takoj imeli priliko razkriti, ko pojdemo za sledovi Leonorinega zaročenca. In navzlic vsej grozoti bomo poskusili ostati nepristranski.

Desetorica članov Sveta Desetorice, ki so tvorili tajno sodišče, je bila na svojih mestih. Njihovi obrazi so bili negibni; brez glasu, mrzli ko kamen so sedeli na svojih stoli.

„Gospoda,“ je začel Foscari, „že dolgo vam je znano podzemeljsko rovanje Rolanda Candiana. Na tihem ste ga obsodili. Ali ni tako?“

Večina desetorice je nemo prikimala.

„Le priložnosti nam je manjkalo. Nocoj smo dobili dokaz njegovega izdajstva. Rjovenje drhali, ki se je zbrala pred palačo in vzklika izdajalec, je

strašna in neizpodbitna obtožba. Ali ni tako?“

Isto znamenje pritrjevanja in ista mrzla resnost sta svedočili, da so sodniki neomajno odločeni v svojem sklepu: toda to pot jih je prikimalo samo pet.

„Gospoda,“ je nadaljeval veliki inkvizitor, „v sedanjem trenutku je čas drag. Upor, ki ograža naše pravice, je treba še nocoj zatreti. Roland Candiano je nahujkal mornarje; Roland Candiano je zanetil vstajo proti patricijem. Formalnost, ki jo storimo, nas bo rešila le tedaj, če se brez odlašanja odločimo zanjo. Blisk je le zato nevaren, ker se človek, katerega zadene, ne utegne pred njim zavaroovati.“

„Glasujmo!“ je rekel Mocenigo, eden iz Desetorice.

„Enega še ni,“ je opozoril Grimani, mož hladne krutosti, a železne doslednosti v načelnih rečeh.

„Res!“ sta vzkliknila dva, trije. „Ne moremo glasovati!“

Altieri si je obrisal znojno čelo.

Na Foscarijevem obrazu je vstal leden nasmeh.

„Enega še ni,“ je rekel. „Takoj zveste, zakaj. Toda preden vam pojasnim, kako to da je stol dičnega Davile prazen...“

„Morda zato, ker je Rolandov prijatelj!“ je vzkliknil Mocenigo.

„Preden izpregovorim o Davilu,“ je povzel veliki inkvizitor, „opravimo formalnosti, ki nam jih nalaga zakon!“

Foscari je vstal in stopil k velikim vratom v ozadju dvorane — ne k tistim, skozi katera je bil prišel, nego k drugim, ki so se odpirala v prazno dvorano. Tam je bil prostor za priče, ki bi prišle izpovedovat. Priče, ki jih nikoli ni bilo... Nikoli se ni nihče odzval inkvizitorjevemu pozivu. Toda zakon je ta poziv zahteval.

Na pragu teh vrat je Foscari rekel svečano in na glas:

„Tisti, ki nam je ovadil Rolanda Candiana v blagor republike, naj vstopi in naj izpove po svoji vesti.“

Trenutek je počakal, nato se je vrnil na svoj prostor.

Toda ko se je hotel spustiti na stol, je opazil, da je sodnike prešinil trepet. Obrnil se je in obstal kakor ukopan.

Tam, na pragu vrat, ki jim je bil pravkar obrnil hrbet, je stala ženska!... In ta ženska je bila kurtizana Imperija!...

Stopila je naprej, blede ko smrt. Prsi so se ji sunkoma dvigale in padale in njen izdelani obraz je odkrival boje, ki so v njej divjali.

Altieri je postal bel kakor prikazen.

Sodniki so nemo čakali. Nenadejani prihod Imperije je zavzel vso njihovo pozornost. Ona pa jih je gledala s čudnimi očmi, ki so zdaj zagorele v ognju smrtnega sovraštva, zdaj spet zasijale v mehkem soju obupa in trudne vdanosti.

Foscari se je osvestil od prvega presenečenja.

„Vi ste ovadili Rolanda Candiana?“ je vprašal.

„Jaz!“ je odgovorila Imperija.

„Potem izpovejte, kaj ste videli na svoje oči, čuli na svoja ušesa, in ne tega, kar ste morda samo slišali pripovedovati. Govorite svobodno in brez strahu!“

Mocenigo, tisti, ki je prej meril na Davilovo prijateljstvo z Rolandom, je takrat vstal in rekel:

„Govorite odkrito, gospa. Toda preden obtožite, dobro v duši premislite, da ena sama vaša beseda lahko spravi Rolanda Candiana na morišče.“

Mocenigo je sedel. Dva ali trije so prikimali.

Imperijo je streslo. Poškrlatela je, potem pa je še bolj prebledela in pritislila svoje čudovite roke na nedrija, kakor bi hotela pomiriti srce...

Nevihta, ki je divjala v njenem srcu, je bila strašna. Preživela je peklenško noč. Mišuto za minuto je sledila dramu, ki se je odigravala v doževi palači. In v poslednjem trenutku, ne vedoč, kaj počenja, je skoraj brez uma zbežala iz svojih soban...

Katera neukrotljiva sila jo je prignala?

Ali se je bala, da Rolanda ne obsodijo?

Ali pa ji je ljubezen vdihnila vzvišeno odločitev, ki bo morda njo samo ubila, toda rešila njega, ljubljenega!

„Ena sama vaša beseda lahko spravi Rolanda Candiana na morišče!“

Te besede so odjeknile v globini njenega srca. Da bi ta oboževana glava morala pasti! Da bi jo odsekala krvnikova sekira! In ona, ki bi dala svoje življenje za en sam njegov nasmešek, bi bila tista, ki bi ga ubila!

Nepremagljiva groza jo je prevzela pred temi možmi, ki so se zbrali, da Rolanda obsodijo...

Obsodijo! Ubijejo?... Ne, to se ne sme zgoditi! Preveč strašno bi bilo!... Ne, rajši samo sebe izda, prizna svoj zločin, izpove, kaj se je dogovorila z Bembom in Altierijem, in razkrinka vso zavrženo nizkotnost ovadbe, ki jo je v vročici ljubosumja skovala z obema lopovoma.

Rešiti ga moral! Da, rešiti!... pa čeprav svoje življenje zaigra!...

„Govorite, gospa! Tak govorite vendar!“ je nestrpnost ponovil veliki inkvizitor.

Altieri je izbuljil oči. V brezumnem strahu je strmел v kurtizano, katere obraz mu je jasno razodeval njeno namero, da hoče Rolanda rešiti.

Imperija je dvignila glavo...

Njene blede ustnice so zadržale...

Z vsem naporom svoje volje je ukrotila vihar, ki je razsajal v njej, in zajecljala:

„Izpovedala bom... vso resnico... da, vso! Naj bo še tako strašna!“

Altieri je omahnil nazaj na stol, nemočen, kakor posekan od strašnega udarca.

S trdnejšim glasom je Imperija povzela:

„Vso resnico, gospodje... vso resnico boste čuli!“

Tisti trenutek so se odprla vrata, ki so držala iz doževske dvorane, in na pragu se je pokazala Leonora.

Beseda na Imperijinih ustnicah je zamrla. Njene oči so se z izrazom neizrekljivega sovraštva zabadle v deklico.

„Kdo se nas predrzne motiti?“ je zagrmel Foscari.

Leonora je stopila v sredo dvorane. Kako se je mogla odtrgati Rolandovemu očetu in Silviji? Kako se je ognila stražam, razpostavljenim v sosédnjih sobah?

Obrnila se je k sodnikom, iztegnila proti njim roke in napol kleče zajecljala z glasom, ki se je lomil od ihtenja:

„Oprostite mi... Prišla sem, da ga branim!“

Bila je tako lepa in v njenih solzami oblitih očeh se je zrcalila tolikšna bolešt, da so možje vztrepotali. Nagnili so se k njej; le Altieri je obsedel kakor prikovan na stolu, plen omočične groze in ljubosumja, in se vpraševal, ali si ne bi s sunkom bodala končal to neznošno trpljenje.

Imperija se je bila umaknila nazaj.

Ali jo je Leonora zapazila? Teško. V tisti minuti, ko ji je blaznost obupa zavzela vse misli, je videla skozi krvavo meglo le sodnike. In še preden ji je utegnil Foscari ubraniti, je izpregovorila:

„Česa ga dolžite?... Kaj je storil? Čez eno uro bi se bil moral vrniti, in ta ura je že minila... Kje ga imate?... Oh, gospodje, med vami vidim može, ki so bili njegovi prijatelji... Vi, Altieri, ki vas je imel tako rad!... In vi, Mocenigo, ki se je za vas boril!... In vi, Grimani, kolikrat ste prišli z njim k mojemu očetu!... In vi Morosino, ki vam je rešil sina! Njegovi prijatelji ste bili... in zdaj ste se zbrali, da ga obtožite, da ga sodite in obsodite! Da, obsodite! Saj nihče ne pride živ iz vaših rok! Ker ste brez srca in ker vam je obtožba toliko kakor obsodba!“

„Pomirite se, gospa,“ je rekel Foscari z mehkejšim glasom.

„Pustite me!“ je zavpila Leonora. „Prišla sem, da ga branim... O, gospodje, če mi ga vzamete, ubijte še mene, iztrgajte mi dušo, ker mi je on duša in

življenje... Čudite se? Kakor da potomka Dandolov ne bi poznala svoje dolžnosti!... Eden mojih prednikov je rešil republiko... zakaj ne bi jaz mogla rešiti svojega moža! Pravico imam biti tu! Vedeti hočem: česa ga obtožujete?... Kdo ga obtožuje?“

„Jaz!“ je rekla Imperija.

Leonora se je stresla od groze. Obrnila se je h kurtizani, ki je stopila naprej, in uprla vanjo svoje zmedene oči.

„Vi, gospa!... Kdo ste?“

„Tako izveste!“

Imperijin glas je mahoma postal mrzel ko led.

Sodniki so pozabili, da je navzočnost teh dveh žensk v dvorani Sveta Desetorice nekaj nenavadnega. Tudi Rolanda so pozabili. Čudna tesnoba jim je stisnila grla in vsem razen Altieriju so zmedeno begali pogledi zdaj k Leonori zdaj k Imperiji, kakor da se pred njimi odigrava ena tistih Sofoklovih tragedij, kjer obsede mračna Usoda igralce prav tako kakor gledalce.

Ženski, obe enako lepi — a kako različne lepote! — sta se zdeli, kakor da se merita z očmi.

Potem je Imperija povzela, in njen glas je bil spet sladak, opojen in božajoč. Glavo je vrgla nazaj in njen pogled je izpod pol priprtih trepalnic kakor bodalo prodiral v Leonoro.

„Gospodje sodniki, vprašajo me, kdo sem... Imperija mi je ime... moj poklic je v Benetkah isti kakor je bil v Rimu in drugod... Zavržena ženska sem... od svoje lepote živim. Razumite me, gospa, kurtizana sem...“

Ves trup, ki ga more ljubosumje in v rože ogrnjeno sovraštvo vlti v sladko izgovorjene besede, je Imperija položila v to izpoved.

Leonora je zmignila z glavo.

Kurtizana!... Kaj ji mar, ali je ta ženska kurtizana ali pa patricijka!... Ta ženska obtožuje Rolanda — samo to je razumela.

„Ja z sem ovadila Rolanda Candiana,“ je z usmevom končala Imperija.

Leonori je bilo, kakor da doživlja nemogoč sen.

In iznenada jo je obšla blazna slutnja, da jo čaka še hujša katastrofa...

„Vi...“ je zajecjlala, „vi ste ovadili... Rolanda!... Vi!...“

„Da, jaz, gospa. Jaz sem ovadila... jaz obtožujem Rolanda Candiana, da je koval zaroto proti državi, hoteč pobiti po vrsti vse člane Sveta...“

Obtožba je bila tako strašna, da so sodniki od groze vztrepotali.

Leonora si je z mehanično kretinjo popravila lase, ki so ji mrzlo lepeli na čelu. Nikak krik se ji ni utrgal iz davljenega grla. Z istim tihim in trepečočim glasom je zamrmrala:

„Dokaz... taka nesramnost... o, gospa... če morete izgovoriti toli nezaslišano obtožbo... niste ženska...“

Zdajci se ji je vrnila vsa moč.

„Gospodje sodniki!“ je zavpila. „Ali slišite, kaj pravi? Vi poznate Rolanda — ali morete verjeti?...“

„Dokaz!“ je vzkliknila kurtizana, kakor da bi bila čula samo to besedo. „Dokaz! Jaz sama sem bila priča zaroti. Videla sem na svoje oči, slišala sem na svoja ušesa...“

„Videli ste?... Slišali?... Kje?...“

„Pri sebi doma!“ je rekla Imperija.

To pot se je iztrgal iz Leonorinega grla krik nečloveškega obupa.

Skočila je pred kurtizano, jo pograbila za roke in zabodla svoj pogled v Imperijine oči.

„Pri vas doma!... Pravite, da je Roland prišel k vam?...“

„Kaj naj bo to čudnega?... Saj je prihajal k meni vsako noč... malo po polnoči...“

Deklica je vztrepotala po vsem životu. Oči so se ji zameglile, v prsih jo je spekla nezna- na bolečina in v sencih ji je razbijalo kakor s kladivom. Z glasom, ki bi ganil tigre, ko je ganil celo sodnike, je zajecjlala:

„Usmiljenje!... Ne igrajte se z mojim obupom... Resnico... resnico mi povejte!... Recite, da sem slabo čula... krivo razumela... Recite, da Roland ni prihajal k vam...“

„Pri meni se je to zgodilo,“ je mrzlo rekla Imperija. „Pri meni doma je snoči Roland Candiano ubil enega od vas, gospodje sodniki...“

Zamolko mrmranje je vstalo iz stolov in vseh oči so se obrnile v prazni sedež.

„Davila je ubit!“ je oznanil Foscari z glasom, ki se je razlegnil ko grom.

Leonora je omahnila nazaj. Z rokami se je prijela za senca, toda njene oči so še vedno visele na kurtizani, kakor da se ne morejo odtrgati z nje.

O katastrofa, ki jo je slutila! Zadelala jo je, in nihče je več ne odvrne od nje!

Zadelala jo je na smrt! Zadelala jo je v srce, zadelala v njeno ljubezen!

Ničesar več ne mara videti ne slišati!...

In vendar je poslušala do konca!

Poslušala je ogabno resnico, ki jo je kurtizana razlagala sodnikom. In Imperija je zaključila:

„Še to vam moram povedati, gospodje, zakaj je Roland Candiano ubil Davila kot prvega izmed vas... Nesrečni Davila umira v moji hiši. Gotovo je, da jutrišnjega dne ne bo več čakal... Takole se je stvar zgodila: Roland Candiano je zalotil Davila pri meni, v moji palači, in ga zabodel. Zakaj vse Benetke vedo, da je bil Roland Candiano najbolj zaljubljen in najbolj ljubosumen med vsemi mojimi ljubimci...“

Z Leonorinih ustnic se je utrgala tožba, tako presunljiva tožba nad ruševinami njene sreče, tako srce trgajoča, da je zazebló celo člane Desetorice.

Bledi in nemi so poslušali to nenehajočo tožbo, ki se je le počasi izgubljala, kakor bi se Leonora pogrezala v kraj neskončne žalosti.

Tudi Imperija je poslušala.

Zlovešč usmev ji je razklenil ustnice, da so se pokazali njeni drobni in ostrí mali zobje...

In bilo je, kakor da tudi njej trga ihtenje prsi!...

Ihtenje groze in obupa ženske, ki je svojo ljubezen žrtvo-

vala ljubosumju in ubila ljubljene- ga moža, samo zato da bo trpela osovražena tekmeica!...

Ne vedoč kaj počne, strta od enega tistih duševnih viharjev, ki izruvajo čute do korenin, kakor izkorenini orkan drevesa v gozdu, je Leonora zavila proti vratom, in iz vesoljnega potopa, ki je grozil objeti njen razum, ji je ostala le ena misel:

Proč od tod, daleč proč... pobegniti na konec sveta, tja kjer je nihče ne bo več videl... pobegniti in umreti... sama, daleč od vseh, umreti s to tožbo na ustnah, ki se je brez prestanka trgala iz nje, ne da bi se je zavedala.

Dospela je do vrat.

Altieri jo je požiral z očmi.

Imperija je sledila sleherni njeni kretinji, in njen obraz je izdajal veselje, ki je bilo strašnejše v svoji grozoti kakor dekličina bolešt.

Vsi sodniki so upirali oči v Leonoro...

Deklica je odprla vrata.

Tisti mah pa se je ustavila in se obrnila, kakor bi jo bila prešinila blazna nada, in kriknila od veselja, ki ga ni moči popisati!... Tudi Altieri se je obrnil, toda njegov obraz je pokrila prstena bledica strahu! Tudi Imperija se je obrnila, toda od groze bela ko zid!

V dvorano je bil namreč pri drugih vratih stopil lakej.

In ta lakej je oznanil z mirnim glasom:

„Gospodje sodniki, plemeniti in slavni Giovanni Davila prihaja!...“

Davila!... Giovanni Davila!...

Kakšen čudež energije se je zgodil?... Kako? Zakaj?... Po kaj prihaja?

Po kaj prihaja!... Da se maščuje nad Imperijo! Da jo bo videl umirati ob svojem umiranju, umreti ob svoji smrti! Kar je še bilo življenja v njem, duše in diha, se je združilo v eno samo besno voljo:

Maščevanje nad Imperijo!

In da se maščuje nad Imperijo, reši Rolanda Candiana!...

Torej je vedel?

Kdo mu je povedal, kaj se pripravlja?

Kateri glas mu je zelektriziral sile na postelji, kamor so ga bili prinesli in kjer je umiral, ter mu kriknil na uho: Idi v doževo palačo!

In zdaj je bil tu!... Prišel je bil, čeprav je tvegaj, da s tem naporom dokonča delo, ki ga Imperijino bodalo ni dovršilo na mestu!

Govoril bo! Izdal bo kurtizanino laž, obtožil jo bo, obsodil in ubil z eno samo besedo!

In potem... Potem naj umre še sam! Umrl bo z mirnim srcem, v zavesti, da potegne Imperijo s seboj v grob, s čisto vestjo, da je rešil Rolanda!...

Učinek, ki ga je napravil nenadni prihod štirih herkulskih lakejev, ki so s težkim korakom stopili v dvorano, z nosilnico na ramenih, je bil nepopisen.

V nosilnici je ležal Giovanni Davila!...

Njegov obraz je bil mrliško bled.

Videlo se je, da mu smrt ni več daleč...

Toda ko so lakeji položili nosilnico na tla in zapustili dvorano, se je žareči pogled, ki je edini še živel na njegovem pošastno bledem obrazu, zabodel v Imperijo, ki je od vrtoglave groze obstala kakor prikovana pred nadnaravnim prividom...

Sodniki so v neizrekljivi zmedbi, drgečoč po vsem životu, vstali s svojih sedežev in se zgrnili okoli umirajočega — samo Altieri je obsedel, sključen na stolu, nervozno stiskaje ročaj svojega bodala in upiraje v Leonoro svoj mrki pogled, iz katerega je gorela blaznost.

In Leonora je prisluhnila z vso svojo dušo, da ji nobena njegovih besed ne uide!...

Ali bo prišlo s teh bledih umirajočih ustnic potrdilo strašne katastrofe?

Ali je Giovanni Davila prišel, da pove:

„Da, Roland Candiano me je ubil, ker je bil ljubimec kurtizane Imperije!“

Prisluškovala je s tisto nadčloveško pozornostjo, ki nateza obsojenčeve živce v trenutku, ko vstane sodnik, da izreče morda smrtno obsodbo!

Davila je trudno odmahnil z roko...

Sodniki so odstopili...

Smrtna tišina je ležala nad to presunljivo dramo.

Nič drugega se ni več čulo kakor piskajoče dihanje na smrt ranjenega moža — in od daleč zamolklo hrumenje, podobno grmenju bližajočega se orkana...

Tedaj se je začel Foscarijev glas:

„Giovanni Davila, ta ženska obtožuje Rolanda Candiana, da vas je zabodel. Čeprav ste bili na smrtni postelji, ste prišli sem — kaj boste izjavili?“

Devet sodnikov se je sklonilo nad umirajočim, da prestrežejo njegovo poslednjo besedo...

Leonora je zaprla oči in sklenila roke...

Imperija je pobesila glavo, pripravljena na smrtni udarec...

Giovanni Davila se je oprl z rokami na naslonilo nosilnice.

In njegov glas, čeprav šibak kakor dih z drugega sveta, je izpregovoril jasno in razločno:

„Izjavljam... da...“

Zahropel je... Oči so se mu zavile...

„Govorite!“ je rekel Foscari. „Govorite, sodnik, ki stopite kmalu pred drugega sodnika!“

Davila se je zvil v obupnem krču.

Zdajci pa se je sunkoma zravnil in njegove spačene ustnice so iznova začele stavek, ki ga je videl v duhu:

„Izjavljam... izja...“

Odsev smrti je nenadoma pokrnil njegov obraz. Krvava pena mu je pordecila usta, roke so mu omahnile, še enkrat je trzil in negibno obležal, a njegove oči, njegove mrliške oči so se zdele, da še po smrti grozél!...

*

Ali je Davila izpovedal resnico? Ali se je izkazala Rolandova nedolžnost? Ali je uspel Imperijin naklep?

Vse to zveste

v 48. števec tednika „ROMAN“, ki izide dne 26. novembra 1931.

Pričujoči ponatis smo izdali zato, da bodo ta prelepi roman lahko brali tudi tisti, ki niso brali 45. — 47. števec tednika „ROMAN“, kjer so izšla prva 3 nadaljevanja „Mosta vzdihov“. Zato če hočete redno slediti napetemu in pretresljivemu razvoju tega romana, kupujte redno „ROMAN“ od 48. števec dalje, ker „Most vzdihov“ ne izide v knjigi.